

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Kulturkompetens – att möta det (o)lika?

En diskursanalys av begreppet kulturkompetens och dess praktik, i en
invandrartät stadsdel i Göteborg

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Carmen Jiménez Garrido & Lovisa Johansson

Handledare: Tore Brännberg

VT 2010

ABSTRACT

Title: Cultural competence – to meet the different/similar. A discourse analysis of the term cultural competence and its practice in a immigrant-dense city district in Gothenburg.

Authors: Carmen Jiménez Garrido & Lovisa Johansson

Supervisor: Tore Brännberg

Key words: Cultural Competence, Culture, Ethnicity, Ethnic Diversity, Discourse, Post-colonialism, Social Constructionism / Kulturkompetens, Kultur, Etnicitet, Etnisk Mångfald, Diskurs, Makt, Postkolonialism, Socialkonstruktivism

We started out the study with a preconception of culture as something that creates difference between groups of people, which had been verified by our prior research. We also had a sense of culture as a polysemous term. Our assumption is also that there is an opinion within social work practice that Swedish social workers are faced with a cultural barrier when encountering immigrant clients.

In this study our aim is to examine constructions of the terms cultural competence and culture. Constructions of the terms ethnicity and ethnic diversity are also observed, although the main reason for this is to show what relation these terms have to the terms cultural competence and culture, and how they may give each other meaning, according to the theory of social construction. In addition to constructions, we also aim to bring out discourses around the terms, upon which we will create a discussion about power and dominance informed by post-colonial theory and critical discourse analysis (CDA).

The study is carried out by posing questions about these terms in interviews with the managers of different branches within the social services. We have conducted five interviews in one city district in the town of Gothenburg. This particular district is immigrant-dense. The reason we have chosen branch managers in the social services is that we wanted to see how these terms are brought to the fore when the managers recruit new co-workers to their units.

The conclusion from the results of our study is that our informants speak of culture in different ways, with inconsistencies both within the group and in their individual definitions of the term. The main discourse of the term culture is that culture is something that certain groups of people have, which makes difference between groups. According to some of our informants, difference is based in an essential aspect of a person. The most important discourse of the term cultural competence is that the people that carry this competence are used as a mediators or educators for the people who do not carry this competence (the majority of the population).

Förord

Vi skulle här först och främst vilja tacka alla de informanter som gjort denna studie möjlig att genomföra, genom att de givit oss av sin tid, sin kunskap och av sina åsikter.

Vi önskar även rikta ett stort tack till vår handledare Tore Brännberg som ofta fungerat som en vägvisare, men också hjälpt till att nysta ut den röda tråden, när den ibland trasslat ihop sig. Ett stort tack vill vi också ge till våra vänner för stöd, uppmuntran, skratt och fikapausar. Vi vill också tacka ett par lärare på skolan som hjälpt oss reda ut krångliga begrepp och teorier, men framförallt för att de inspirerar oss.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 Problemformulering.....	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
2.1 Syfte.....	2
2.2 Frågeställningar.....	2
3. TIDIGARE FORSKNING OCH TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP.....	3
3.1 Tidigare forskning.....	3
3.1.1 Kulturkompetens i socialt arbete.....	3
3.1.2 Vad är etnicitet?.....	4
3.1.3 Culture as deficit.....	5
3.1.4 Var finns mångfalden?.....	6
3.2 Teoretiska perspektiv och begrepp.....	7
3.2.1 Socialkonstruktivism.....	7
3.2.1.1 ”Att göra kultur”.....	8
3.2.1.2 Dekonstruktion.....	8
3.2.2 Diskursanalys.....	9
3.2.2.1 En tredimensionell modell – kritisk diskursanalys.....	9
3.2.3 Postkolonial teori (Poststrukturalism).....	11
4. METOD.....	13
4.1 Den kvalitativa metoden.....	13
4.2 Vår utgångspunkt.....	13
4.2.1 Förförståelse.....	14
4.3 Tillvägagångssätt och urval.....	15
4.4 Kvalitativ intervju.....	15
4.4.1 Intervjuguiden.....	16
4.4.2 Genomförande av intervjuerna.....	16
4.4.3 Bearbetning och användning av materialet.....	17
4.5 Val av teoretiska perspektiv och tidigare forskning.....	17
4.6 Analys och resultat.....	18
4.6.1 Diskursanalys som metod.....	18
4.7 Avgränsning.....	19
4.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	19
4.9 Kritik av metod.....	20

4.10 Etiska överväganden.....	20
5. DISKURSANALYS AV DET INSAMLADE MATERIALET.....	22
5.1 Konstruktion av kultur som olikhet.....	22
5.1.1 Kultur som gemensam förståelsehorisont.....	22
5.1.2 Kultur som essens.....	24
5.1.3 Kultur som avvikelse från normen.....	26
5.2 Konstruktion av kulturkompetens – tre ansatser.....	27
5.3 Konstruktion av etnicitet.....	28
5.4 Konstruktion av etnisk mångfald.....	29
5.5 Diskurser kring kulturkompetens.....	30
5.5.1 Matchning.....	30
5.5.2 Kulturkompetens som utbildare/medlare/tolk.....	32
5.6 Motsägelser eller inkonsekvent tal om huvudbegreppen.....	36
5.6.1 Kulturkompetens = utländsk bakgrund?.....	36
5.6.2 Vikten av att ta hänsyn till kulturkompetens.....	38
5.6.3 Underlättas förståelsen av klientens problem av att socialarbetare och klient har samma etnicitet och kultur?.....	39
5.6.4 Kultur = etnicitet?.....	41
6. SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION.....	42
6.1 Framtidstro och vidare forskning.....	44
REFERENSER.....	45
Bilaga 1: Intervjuguide.....	47

1. Inledning

Under socionomprogrammets fjärde termin läste vi en kurs som heter *Migration och etnisk mångfald*. Under denna kurs kom vi i kontakt med den postkoloniala teorin och diskuterade begrepp som etnicitet, kultur, etnisk mångfald, det mångkulturella samhället och även invandrades situation i dagens Sverige. Vi hade båda tidigare ett intresse för denna typ av frågor och ämnen, vilket fördjupades under denna kurs. När det terminen efter var dags att göra praktik, bestämde vi oss båda för att göra den någon annanstans än i Sverige. Lovisa åkte till London, och Carmen till Mumbai. Inför praktikerna var det mycket prat från flera håll om hur det skulle bli att möta en ny kultur, och om kulturkrockar. Vål hemma igen, en praktik och många erfarenheter rikare, var det dags att välja uppsatsämne. Vi läste mycket, funderade, och slet vårt hår en aning. En dag med Ove Sernhedes *AliNation is my Nation* i handen fick en av oss en idé, som direkt kändes självklar för oss båda. Idén var att studera vad *kultur* egentligen är, eller anses vara. Inspirerade av allt prat kring kulturkrockar, kulturella olikheter och den vikt kultur faktiskt tycktes ge, utformades ett uppsatsämne kring detta.

1.1 Problemformulering

Vad är kultur och vad är kulturkompetens, inom socialt arbete? Likställs kulturkompetens med att vara en person med utländsk bakgrund, eller kan en svenskfödd person ha kulturkompetens? Har personer med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk, egenskaper och erfarenheter som en etniskt svensk saknar, och omöjliga kan skaffa sig (på grund av sin svenskhet)? Vad består de här egenskaperna och erfarenheterna, som är kopplade till kultur och etnicitet, av?

En av de bilder som vi tror finns inom socialtjänsten, är att det finns fördelar med att en klient med utländsk bakgrund har en socialarbetare med utländsk bakgrund. Det vi då frågar oss är om klienten och hennes problem blir bättre förstått av en socialarbetare som delar "egenskapen invandrare". Innebär en gemensam kultur en gemensam förståelsehorisont, eller består "gemenskapen" i att man inte delar majoritetssamhällets kultur, eller i att man i samhället har bemötts på liknande sätt, och därigenom bär på liknande erfarenheter?

Utgångspunkt i vår uppsats är att vi tror att det finns en uppfattning inom offentliga verksamheter, socialt arbete, samt samhället i stort, om att mångfald i form av professionella med annan etnisk bakgrund än svensk, är gynnsamt, då det ökar möjligheten för representation och rättssäkerhet. Men också för att de klienter som inte är svenskfödda ska bli förstådda i sina "kulturellt betingade problem".

Denna uppsats bygger på fem intervjuer med fem enhetschefer för socialtjänsten i en invandrartät stadsdel i Göteborg. Fokus är begreppen *kulturkompetens* och *kultur*; mer specifikt att se hur enhetscheferna konstruerar de här begreppen, och vilken mening och tyngd de ger dessa i praktiken. Begreppen *eticitet* och *etnisk mångfald* ingår också i studien, både i litteratur och under intervjuerna, men är främst tänkta som komplement till begreppen *kultur* och *kulturkompetens* (se 2. Syfte och frågeställningar nedan) – vilka utgör huvudfokus i studien. Vår hypotes är att man inom socialt arbete, och särskilt i en invandrartät stadsdel, betonar vikten av medarbetare med utländsk bakgrund; men att denna önskan delvis är oreflekterad och att det saknas entydiga anledningar till varför detta är viktigt. Socialarbetare med utländsk bakgrund behövs eftersom många av klienterna har utländsk bakgrund; men varför och till vad? Vad är det de här socialarbetarna har/gör, som en svenskfödd socialarbetare saknar?

Vår hypotes är att en socialarbetare med utländsk bakgrund, i det praktiska sociala arbetet kan ges en roll som "medlare" mellan "det svenska" och det "icke svenska". Den professionelle

har då kunskap och utbildning i ”det svenska”, samtidigt som hennes utländska bakgrund står för det ”icke svenska”. Det svenska ger legitimitet för att handlägga problemet, samtidigt som det icke svenska ger förmåga för att förstå problemet. Stämmer vår hypotes, ser det ut så här i praktiken, och vad innebär det i så fall? Vad är det för strukturer eller idéer som lägger grunden för att en socialarbetares ursprung ges betydelse? Det är några av de frågor vi ämnar svara på i denna uppsats.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Fokus i denna uppsats är att se hur begrepp som *kulturkompetens*, *kultur*, *etnicitet* och *etnisk mångfald* konstrueras av enhetschefer för Socialtjänsten i en invandrartät stadsdel i Göteborg. Vi vill också undersöka om, och i så fall hur, enhetscheferna ger begreppen betydelse i mötet mellan professionell och klient, samt när de rekryterar medarbetare till Socialtjänsten. Vi ämnar också att studera huruvida begreppen kan relateras till varandra och om de i så fall ger varandra mening.

Syftet med studien är att undersöka vilken betydelse diskurser, kring begreppen kulturkompetens, kultur, etnicitet och etnisk mångfald, får i praktiken, och att analysera och dekonstruera dessa uppfattningar. Vårt främsta fokus kommer att läggas på begreppen kulturkompetens och kultur. Vi ger begreppen etnicitet och etnisk mångfald sitt syfte främst i relation till föregående begrepp.

2.2 Frågeställningar

- Vilka konstruktioner och diskurser går att finna när enhetscheferna talar om kulturkompetens, kultur, etnicitet och etnisk mångfald i relation till medarbetare och klienter? Är enhetscheferna konsekventa i sin framställning av begreppen?
- På vilket sätt kan begreppet kulturkompetens relateras till begreppen kultur, etnicitet och etnisk mångfald, enligt enhetscheferna?
- Vilka diskurser framkommer när enhetscheferna talar om kulturkompetens vid rekrytering av medarbetare till sina enheter? Hur värderas kulturkompetens av enhetscheferna?
- Vilka konsekvenser kan eventuellt diskurserna och konstruktionerna av begreppen få i praktiken?

3. Tidigare forskning och teoretiska perspektiv och begrepp

3.1 Tidigare forskning

3.1.1 Kulturkompetens i socialt arbete

När vi började läsa in oss på kulturbegreppet i relation till begreppen etnicitet och mångfald, kom vi snabbt i kontakt med Masoud Kamalis namn, och med hans studie om kulturkompetens i det sociala arbetet. Kamali är professor i socialt arbete och ett tongivande namn i debatten kring strukturell diskriminering och integration, i relation till makt. År 2004 utsågs Kamali av dåvarande integrationsminister Mona Sahlin, till regeringens särskilda utredare i diskrimineringsfrågor (<http://www.dn.se> 2010-11-12).

Kulturkompetens i Socialt arbete: Om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund (2002) är en kvalitativ studie av Masoud Kamali, där han intervjuat 23 socialsekreterare med invandrarbakgrund, och 27 socialsekreterare med svensk bakgrund. Bakgrunden till studien är att den etniska sammansättningen av både personal och klienter på socialtjänsten ändrats mycket under åren som föregick studien. Kamali (2002) studerar utifrån detta hur denna förändring, och dess följd - betoningen av kulturkompetent personal - upplevs av socialtjänsten, samt socialtjänstens klienter.

Kamali (2002) beskriver kulturkompetens som något som blivit aktuellt inom socialtjänsten utifrån föreställningen om den monokulturella socialtjänsten, som inte kan möta den heterogena klientgruppen som invandrarklienter utgör. Svårigheterna utgår från antagandet att invandrarklienter har en särskild problematik, som en socialarbetare med svensk bakgrund kan ha svårt att förstå. För att då möta den ökade etniska mångfalden bland klienterna har socialtjänsten sökt anställa socialsekreterare med invandrarbakgrund, som utifrån sin etniska/kulturella bakgrund kan bidra med kulturkompetens, och därmed ökad förståelse för invandrarklienters problem (ibid.).

Kamalis (2002) slutsatser av studien är bland annat att både socialsekreterare med utländsk och svensk bakgrund, anser att klienter med invandrarbakgrund blir aktuella hos socialtjänsten av delvis andra skäl, än klienter med svensk bakgrund. Både socialsekreterarna med svensk, och de med utländsk bakgrund, har liknande förklaringar till varför klienter med invandrarbakgrund aktualiseras hos socialtjänsten. De svenska socialsekreterarna har dock oftare förståelseförklaringar som bygger på "kulturella termer" när det gäller invandrarklienterna. När det gäller resultaten av intervjuerna med klienter finns det några aspekter vi skulle vilja lyfta fram. Ett resultat som vi anser vara intressant, är att 82% av invandrarklienterna föredrog en socialsekreterare med svensk bakgrund, framför en med utländsk bakgrund (ibid.). Några av huvudorsakerna som klienterna angav var följande: svenska socialarbetare kan lagarna bättre, de håller sekretessen bättre, de känner till samhället bättre, de är opartiska och diskriminerar inte, de hotar inte och de fördömer inte problembelastade klienter (ibid.).

Sammantaget gällande resultaten kan sägas att de klienter (med utländsk bakgrund) som Kamali intervjuade, i de flesta fall föredrar att ha en socialsekreterare med svensk bakgrund, framför en med utländsk bakgrund. Studien visar också att de här klienterna inte ser "kulturkompetens" som något positivt, utan snarare som ett hinder (Kamali 2002). I intervjuerna med socialsekreterarna framträdde en bild av att socialsekreterarna med utländsk bakgrund har kulturkompetens, bara genom de faktum att de kommer från ett annat land. Detta trots att det inte tycks finnas någon allmänt accepterad definition av begreppet kulturkompetens (ibid.).

Utgångspunkten i Kamalis studie var att ta reda på huruvida socialtjänsten lyckats med tillämpningen av kulturkompetens, och även att ge socialarbetares och klienters bild av betydelsen som socialsekreterarens etniska bakgrund har för det sociala arbetet.

Utgångspunkten i vår uppsats är något annorlunda, vi vill inte ta reda på om man inom socialtjänsten lyckats tillämpa kulturkompetens på ett givande sätt, eller om klienterna anser att socialsekreterarens etniska bakgrund är relevant eller ej. Vår ambition är istället att undersöka, analysera och dekonstruera *begreppet* kulturkompetens. Vilka betydelser ges begreppet kulturkompetens av socialarbetare? Läger man olika betydelser och värderingar i begreppet? Helt enkelt, vad menar man att kulturkompetens *är*?

3.1.2 Vad är etnicitet?

Ove Sernhedes artikel *Vad är etnicitet? Försök till dekonstruktion av ett begrepp med hög akademisk och politisk hip-faktor* (2000) handlar, liksom rubriken antyder, om begreppet etnicitet, men även om kulturbegreppet. Artikeln refererar till de grupper av ungdomar, som hans studie, vilken senare resulterade i boken *Alienation is my Nation* (2002), bygger på. Sernhede är professor i socialt arbete, och även verksam vid institutionen för kulturvetenskap vid Göteborgs Universitet.

Sernhede (2000) menar i sin artikel att forskning kring begreppet kultur idag har sin utgångspunkt i tanken om kultur som något som skapas i interaktion mellan människor, och att kulturen därför är en dynamisk process. Författaren skriver vidare att etnicitet är en social konstruktion, genom vilken grupper tillskrivs egenskaper, med startpunkt i kulturen. Sernhede (2000) menar att begreppet, genom den sociala konstruktionen, syftar till att dela in människor i olika grupper. Problemet, enligt honom, är dock inte själva uppdelningen, utan att den sker i syfte att göra skillnad mellan människor, där det finns grupper som värderas högre än andra. Författaren drar även här liknelser mellan det nutida etnicitetsbegreppet och det dåtida rasbegreppet. Han menar att begreppen syftar till samma strävan efter att göra skillnad, med den enkla olikheten att begreppet ras har sin utgångspunkt i biologin (ibid.). Sernhede (2000) menar vidare att begreppet etnicitet ofta kopplas till något essentiellt. Även om man ofta talar om att begreppet kopplas till något historiskt föränderligt, menar man ändå att folkets ”ethnos”, eller själ om man så vill, bevaras. Denna inre egenskap/kvalité ses ofta då som nedärvt (ibid.).

Sernhede (2000) skriver i artikeln att etnicitetsbegreppet skapar ett ”vi” (västvärlden) och ett ”dom”/”de andra” (östvärlden), då det syftar till att göra skillnad. Han poängterar dock att etniciteten och även kulturen är något som idag är förbehållet ”de andra”, då vårt samhälle här i väst ses som utvecklat och rationellt. Författaren menar då även att den som tillskrivs begreppet etnisk även ses som outvecklad och bakåtsträvande, och på så sätt kommer att stöta på problem i mötet med samhället i väst. ”De andras” främsta egenskaper blir därför att han/hon har en etnicitet, och förklaras även utifrån denna. Sernhede (2000) menar att problemet med detta är att ”invandrades” problem främst kommer att förklaras utifrån personens etnicitet och kultur. Han menar att vi istället dels måste se till den enskilda individen, men också lyfta gruppens villkor i samhället. Om vi inte ser till strukturer i samhället, utan istället fokuserar på etnicitet, riskerar vi att ge etnicitet och kultur ett giltigt och primärt förklaringsvärde i talet kring sociala villkor (ibid.).

Så som vi visat ovan beskriver Sernhede hur begreppet etnicitet kan förstås, och vad det får för konsekvenser i vårt samhälle. Även begreppet kultur behandlas, och här menar författaren att begreppet har olika betydelser inom forskning, jämfört med samhället i stort. Sernhede poängterar dock vikten av begreppen, då de påverkar synen på en stor grupp människor. Vi ämnar med vår studie dels att studera vilka betydelser enhetscheferna lägger i begreppen etnicitet och kultur (även kulturkompetens och mångfald), men även, med utgångspunkt i bland annat Sernhedes artikel, i vår analys diskutera vad dessa förklaringar kan leda till.

3.1.3 Culture as deficit

Yoosun Park är fil. dr. i Socialt Arbete och är verksam vid Smith College: School for Social Work i USA. Studien *Culture as deficit: a critical discourse analysis of the concept of culture in contemporary social work discourse* publicerades i tidskriften "Journal of Sociology and Social Welfare" år 2005. I studien granskar Park ett antal publicerade artiklar i socialt arbete, där begreppet kultur är centralt. Hon använder sig av kritisk diskursanalys i sin granskning av artiklarna.

Park (2005) menar att författarna till de olika artiklarna genomgående inte redogör för en definition av begreppet kultur, detta trots att man i artiklarna beskriver vikten av att ta hänsyn till kultur i mötet med klienter; vilka man menar besitter kultur. I de artiklar där hon funnit definitioner av kulturbegreppet, visar hon på bristfälligheten av redogörelserna, då författarna antingen hänvisar till en generell bild av vad kulturbegreppet innebär eller menar att förklaringen går att finna i vårt "sunda förnuft".

En av artiklarna beskriver kulturbegreppet utifrån ett antropologiskt perspektiv, och pekar på varför begreppet uppkommit. Park (2005) menar dock att detta inte är en giltig förklaring då man endast visar på begreppets ursprung, vilket inte säger något om definitionen, eller om vad som egentligen menas med kultur. Park (2005) pekar vidare i sin studie på att författarna även ger förklaringar till vad kultur *gör*, men alltså inte vad det *är*. En annan av de granskade artiklarna, vilken inte hade någon förklaring till kulturbegreppet, menade att det är viktigt att kunna erbjuda kulturkompetens för att klienten ska kunna behålla sin kultur, och därigenom sin värdighet (ibid.).

Park (2005) visar i sin studie på en diskurs kring begreppet kultur, där samtliga författare till de olika artiklarna talar om kultur som något som skiljer den "vita" majoritetsbefolkningen från invandrare, flyktingar och etniska minoriteter. Kulturbegreppet används alltså inte endast för att beskriva skillnad, utan kan också ses som skillnadsskapande, då det enbart är de som inte tillhör majoritetsbefolkningen som tillskrivs denna "egenskap". På detta sätt blir kulturell skillnad synonymt med "invandrare" (ibid.). Vidare beskriver Park (2005) hur en av författarna talar om kultur som en *brist*. Artikelförfattaren menar att ett "svart barn" kommer att lida men i sin identitetsutveckling om hon/han växer upp med föräldrar med en annan etnisk bakgrund; och att man utifrån detta kan göra antagandet att kulturen är *nödvändig* att ta hänsyn till.

I sin studie för Park (2005) en diskussion utifrån de granskade artiklarna om skillnadsskapande, och kommer fram till att kultur inte bara ses som en markör för skillnad, utan att kulturen även kan ses som en måttstock för hur långt ifrån majoritetssamhället en individ befinner sig. Park (2005) finner även att författarna ofta talar om kultur som något essentiellt. I denna diskussion framkommer även att diskursen kring kultur i det sociala arbetet inte kommer att handla om att tala om en neutral skillnad mellan olika kulturer, eller om mångfald som innebär att alla(s) kulturer är likvärdiga. Diskursen fokuserar snarare på att identifiera de individer som står utanför normen, genom att de är bärare av kultur.

En av Parks (2005) slutsatser är att om man fortsätter tala om kultur som *brist* inom socialt arbete, så kommer det leda till att upprätthålla och återskapa gruppen som besitter kultur som marginaliserade. Hon menar att ett av de största och mest centrala problemen med detta blir att man döljer maktaspekten genom dessa förklaringar, och att vi måste se på detta problem med sociala strukturer i fokus. Kultur i denna mening ses som en markör för *brist*, då den som besitter kultur inte hör hemma i majoritetssamhället, vilket inte anses ha kultur. Park (2005) anser att det är av stor vikt att vi även försöker omdefiniera begreppet kultur till att inte innebära skillnad på en ojämlig grund. Alltså det faktum, att bara vissa är bärare av kultur, och att den gruppen individer blir marginaliserade på grund av de "egenskaper" som knyts till

kulturbegreppet.

I vår studie är vi intresserade av att undersöka vad kultur anses vara, och om det pratas om kultur på olika sätt. Yoosun Park (2005) visar i sin studie att det i de texter hon har analyserat saknas en entydig och klar bild av vad kultur är, inom socialt arbete. Även sakkunniga i ämnet brister i att definiera vad de menar med begreppet kultur. Park (2005) visar på vad avsaknaden av ett tydligt sätt att tala om, och använda kulturbegreppet kan leda till. Genom att klienter som kommer från ett annat land görs till bärare av kultur (och därigenom vissa egenskaper), skapas skillnader och även distans mellan de här individerna och majoritetssamhället (ibid.). Detta skillnadsskapande döljer också, som vi nämnt tidigare, maktstrukturer, och då även strukturell diskriminering och ojämlikhetsskapande, anser vi. Vi tänker att om vi får liknande resultat i vår studie om hur det pratas om kultur och etnicitet som i artiklarna Park har granskat, är detta ett högst aktuellt problem även för det svenska mångkulturella samhället.

3.1.4 Var finns mångfalden?

Paulina de los Reyes är docent i ekonomisk historia. Hennes forskning har främst fokuserat kring synliggörande av förtryck och ojämlika förutsättningar för minoritetsgrupper i samhället. Utgångspunkt i hennes forskning är att orättvisor måste ses som en kombination av flera olika maktstrukturer, för att förstås (www.ur.se 2010-10-15).

I rapporten *Var finns mångfalden? Konstruktion av mångfald inom svensk forskning och samhällsdebatt* (2000) beskriver de los Reyes hur mångfaldsbegreppet blivit ett honnörssord i svensk samhällsdebatt. Hon menar att mångfald beskrivs som något positivt, och till och med nödvändigt för ekonomi och samhällsklimat. Vidare menar de los Reyes (2000) att mångfald ofta beskrivs som både mål och medel för integration i arbetslivet. Trots den tyngd begreppet ges har dess betydelse knappt diskuterats; vilka egenskaper och grupper som berörs i diskussionen menar hon är oklart, liksom vilka innerbörder som knyts till begreppet.

I Sverige har begreppet mångfald främst använts som samlingsbegrepp för hantering av etniska olikheter och integrationsfrågor (de los Reyes 2000). De los Reyes (2000) menar att begreppet just på grund av sin tvetydiga betydelse bör analyseras som en diskurs eller retorik. Genom att vi definierar oss själva utifrån vad vi är, och vad vi inte är, skapar vi en kontrast mellan ”vi” och ”de andra”, menar hon. Diskursen är inte enbart beskrivande, utan har också en normskapande funktion, och det är på detta sätt, genom definitioner, som sociala kategorier etableras och institutionaliseras. I detta fall blir alltså begreppet mångfald inte i första hand en beskrivning av en företeelse, utan snarare en tolkningsram som talar om hur man bör förhålla sig till företeelsen (ibid.). På detta sätt blir begreppet laddat med makt och sociala villkor. Diskursen om kulturella och etniska skillnader blir på så sätt en del av processen där man delar in människor i ”svenskar” och ”invandrare”, och i att indelningen görs legitim och nästintill ”självklar” eller ”sann” (ibid.).

Paulina de los Reyes rapport (2000) är i första hand inriktad på mångfaldsbegreppet i relation till arbetsmarknaden. Hon skriver att kulturella drag ofta är den förklaring som ges till varför invandrare är de som först, och hårdast, drabbas av strukturella förändringar i ekonomin. ”Kulturella olikheter” ges som anledning till varför invandrare är mindre kvalificerad arbetskraft, och därför har en sämre ställning i arbetslivet, än svenskfödda personer (ibid.). Utifrån denna typen av förklaringsmodeller fokuseras alltså ”kulturella avstånd” mellan ”svenskar” och ”invandrare”, och relationen mellan dessa grupper beskrivs som präglad av missförstånd, avsaknad av gemensamma sociala koder, kommunikationssvårigheter, värderingsskillnader etc. (ibid.).

En naturlig följdfråga på föregående stycke skulle kunna vara vad som egentligen menas med ”kulturell olikhet”. De los Reyes (2000) frågar sig detta, och konstaterar efter genomgång av

litteratur i ämnet, att begreppet "kultur" används i ett antal olika bemärkelser och sammanhang, för en rad olika saker. Hon konstaterar också att kulturbegreppet i flera sammanhang används som en restpost för faktorer man inte vill eller kan förklara, utan att definiera vad som menas med det. Vidare menar hon att invandrades "annorlundahet" inte problematiseras, utan istället tas som en självklar utgångspunkt i diskussionen om kulturella olikheter (ibid.).

Den diskursiva konstruktionen av etnicitetsbegreppet har främst diskuterats i relation till arbetsmarknadsfrågor, och rekryteringsprocessen, säger de los Reyes i sin rapport (2000). Vi har valt att ha rekrytering till socialtjänsten som utgångspunkt i vår studie. Detta då vi tänker att rekryteringsprocessen är ett tillfälle då arbetsgivare får ta ställning till mångfald, kulturkompetens, kultur och etnicitet. Att det saknas en tydlig definition av kulturbegreppet som många är överens om, är en annan viktig utgångspunkt i vår studie. Det är just detta faktum, som de los Reyes, pekar på i sin rapport (2000), som från början födde vårt intresse för vårt uppsatsämne.

3.2 Teoretiska perspektiv och begrepp

I detta avsnitt ämnar vi presentera de teoretiska perspektiv som vi i denna uppsats utgår från, och använder oss av i analysen av vårt empiriska material. Den teoretiska basen i uppsatsen utgörs av socialkonstruktivism, diskursanalys, kritisk diskursanalys samt postkolonial teori. Diskursanalysen används förutom som teoretiskt perspektiv, också som metod i analysen. Fokus är hur begreppen *kulturkompetens*, *kultur*, *etnicitet* och *etnisk mångfald* konstrueras, samt hur begreppet makt kan relateras till de konstruktioner och diskurser som vi identifierar. Nedan följer en beskrivning av teorierna eller de teoretiska begrepp, så som vi ämnar använda oss av dem i vår analys.

3.2.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivismen har sin grund i postmodernistiska idéer, och kan i sin kunskapssyn ses stå i rak motsats till positivismen. Tyngdpunkten i den socialkonstruktivistiska teorin är att verkligheten, som vi uppfattar den, och dess ting och händelser är sociala konstruktioner (Barlebo Wennerberg 2001; Burr 2003; Payne 2005). Forskning som har en socialkonstruktivistisk utgångspunkt intresserar sig för att undersöka hur konstruktioner ser ut, och hur de har genererats. Fokus ligger då på att avslöja och uppenbara hur specifika företeelser är socialt konstruerade (Alvesson & Skoldberg 2008 s. 81). Det är på detta sätt vi använder oss av socialkonstruktivismen som teoretiskt perspektiv i vår uppsats. Vår ambition är att studera, och visa, *hur* våra informanter konstruerar begrepp som *kulturkompetens* och *kultur*, och vad dessa konstruktioner implicit uttrycker, och även leder till för det sociala arbetets praktik.

Johansson (2006) menar att kärnan i socialkonstruktivistisk teori är att händelser, handlingar och tings existens ges mening först inom diskurser (se beskrivning av diskurs nedan). Hon menar vidare att Foucault uttrycker det som att det bara är när vi tillskrivit något mening, som vi kan ha kunskap om det samma. Därför är det också diskursen, och inte tingen i sig, som producerar kunskap (ibid. s. 43). Socialkonstruktivismen betonar också det sociala sammanhangets betydelse för kunskapsskapandet. Teorin säger att det är i dagliga interaktioner människor emellan, som våra "versioner" av verkligheten, och dess "sanningar" produceras (Barlebo Wennerberg 2001; Burr 2003 s.4). Det är också på detta sätt, genom sociala processer, som normer skapas. Beskrivningar och konstruktioner av världen och verkligheten höjer vissa diskurser till norm, och utestänger andra. Denna indelning bestämmer vad som anses "sant"; men också vad som anses socialt acceptabelt, och därigenom normerande, och vad som anses socialt oacceptabelt, och utanförstående normen. Denna

indelning kommer till stånd när många människor är överens, och börjar anpassa sig socialt efter indelningen (Burr 2003 s.4-5; Payne 2005 s. 60).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet poängterar också att all kunskap, och alla processer genom vilka vi ”producerar sanningar”, är kulturellt och historiskt betingade. Allt är föränderligt, och alla dikurser är produkter av den specifika kontext som de uppkommit i. Språkets roll betonas också inom den socialkonstruktivistiska riktningen (Burr 2003). Som ovan nämnt, är det genom att människor pratar med varandra (sociala processer), som normer och verkligheten konstrueras. Det finns också en maktaspekt i språket som socialkonstruktivismen betonar – nämligen att vissa grupper och individers idéer och verklighetskonstruktioner, har mer tyngd (makt) än andras (Payne 2005 s. 60). I ljuset av denna kunskap kanske denna sista poäng är överflödigt, men med tanke på dess vikt inom den socialkonstruktivistiska teorin, ändå värd att betonas. Socialkonstruktivismen ställer sig mycket kritisk till oreflekterad kunskap. Det finns ingen objektiv bild av världen, den kunskap vi anser oss ha om den, är enbart en produkt av de konstruktioner och definitioner vi har gjort av/i verkligheten (Barlebo Wennerberg 2001; Johansson 2006).

3.2.1.1 ”Att göra kultur”

I detta avsnitt vill vi låna socialkonstruktivismens uttryck ”att göra kön”, eller ”doing gender”, som lyfts av bland andra filosofen Judith Butler, och jämföra detta med hur *kultur* görs. Det som åsyftas med att ”göra kön” är att kvinna eller man inte är något man *är*, utan något man *gör*. Vi skapar och upprätthåller kön, genom processer där vi genom egna handlingar gör vårt eget kön, och andras, genom att reagera på andras ”görande”. Denna skapandeprocess kallar Butler för *performativitet*, och den innefattar alla de handlingar genom vilka vi gör kön på i vardagen (Smedler & Drake 2006). Vi tänker att sättet på vilket kön görs, kan jämföras med sättet på vilket kultur görs. Vi menar i socialkonstruktivistisk anda att *allt* görs, inga definitioner kan anses vara *sanna* eller huggna i sten, och därför inte heller beständiga.

Johansson (2006) skriver i sin avhandling att det är omöjligt att inte göra kön, och att vi på samma gång som vi gör kön, också gör skillnad. Det kvinnliga könet görs inte bara annorlunda, utan också motsatt det manliga (Johansson 2006). På samma sätt tänker vi att olika kulturer definieras och beskrivs som *skillnad*. Att definiera vad ”den andra kultren” är, talar också om vad den egna kulturen inte är – och därigenom också är (Jmf. De los Reyes 2000). Johansson (2006) menar vidare att det är viktigt att betona maktaspekten när man studerar och analyserar konstruktioner av kön. Hon menar att förändring görs möjlig först när man erkänner och diskuterar vilka konsekvenser kvinnors underordning och mäns överordning har (ibid. s.52). De los Reyes (2000) rapport (se 3.1.4 *Var finns mångfalden?*) visar att ”kulturellt avstånd” mellan ”svenskar” och ”invandrare” ofta betonas, och beskrivs som präglad av missförstånd, avsaknad av gemensamma koder etc. I likhet med Johansson (2006), ser vi även här att det är relevant att se hur makt verkar i sådana typer av förklaringar, och att fråga sig vilka konsekvenser dessa förklaringar får för ”svenskar”, men framförallt för ”invandrare”. Den över- och underordning som i samhället idag finns mellan män och kvinnor, tänker vi bygger på liknande strukturer som den mellan svenskar och invandrare, och att de konsekvenser de ger är likartade.

3.2.1.2 Dekonstruktion

Genom antagandet att allt är konstruerat, följer möjligheten att *dekonstruera* konstruktionerna. Dekonstruktion är den metod genom vilken man ”plockar isär”, och söker förstå hur konstruktionerna ser ut och har kommit till. Syftet är också att visa på andra sätt att se på den specifika företeelsen (konstruktionen), än den som ses som ”sann” (Johansson 2006). Detta görs genom att dekonstruktionen blottlägger att de hierarkiska uppdelningarna

som konstruktioner bygger på - och som bestämmer ting som "sanna" eller "naturliga" - bara är ett av flera sätt att konstruera verkligheten på (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 56). Diskursanalytikern (se 3.2.2 *Diskursanalys*) kan i detta skede visa på alternativa sätt att se på "verkligheten", än det sätt som är normerande. För att ge ett exempel: säg att kulturkompetens i en given diskurs likställs med att ha en annan etnisk bakgrund än svensk. Då är diskursanalytikerns uppgift att visa hur denna sammankoppling sker diskursivt, och peka på vilka konsekvenser en sådan diskurs får för begreppet "kulturkompetens" i relation till "personer med annan etnisk bakgrund än svensk", men också i relation till "svenskar" (Jmf. Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 56). Det socialkonstruktivistiska perspektivet, och dekonstruktion som metod, ger alltså utrymme för flexibilitet och förändring, eftersom det konstruerade alltid kan ersättas med andra konstruktioner (Johansson 2006). På detta sätt är inte "kategorier" som *kultur* eller *etnicitet* statiska eller sanna, utan har potential att konstrueras annorlunda, och så förändras.

3.2.2 Diskursanalys

Vi har valt att använda oss av diskursanalysen, dels som metod genom vilken analysen struktureras, och dels som teori genom några av de begrepp vi här ämnar presentera. De här begreppen är kopplade till ett par av de ansatser diskursanalysen tar.

"En diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen) på", skriver Winther Jørgensen och Phillips (2000 s. 7) i sin framställning av vad en diskurs är. Begreppet är nära kopplat till socialkonstruktivismen, då ordnade sociala konstruktioner bildar en diskurs. Detta innebär att diskurserna är föränderliga över både tid och rum, men också betingade i en historisk och kulturell kontext. Med andra ord kan man säga att diskurserna på samma gång konstruerar världen, och konstrueras av den (Watt Boolsen 2007 och Börjesson 2003). Genom diskurser skapar vi sanningar om verkligheten, vilka ger oss förståelse, mening och sammanhang om ting i vår omvärld (Börjesson 2003 s. 22).

Vidare är det dock viktigt att reflektera kring vad som sägs, och hur det sägs i diskursen. Man kan säga att diskursen bestämmer vad som är möjligt att säga, vilket innebär att man bör fundera kring hur det hade kunnat sägas annorlunda, och över vilka gränserna för diskursen är (Börjesson 2003). Börjesson (2003) menar att det finns en normerande funktion med diskurser, genom att vissa diskurser är dominerande över andra. Denna tanke är dessutom överförbar till vem som har möjlighet att presentera en diskurs, med andra ord; vem som har makt nog att tala på ett normerande sätt (Börjesson 2003 och Foucault 1993). Foucault menade att makt och vetande alltid är kopplade till varandra (Börjesson 2003), och att samtidigt som diskurserna genom sitt sanningsskapande syftar till kontroll, också genomgår en process som syftar till att bemästra slumpmässigheten i diskurserna (Foucault 1993 s.7).

Diskursanalysen syftar således till att ta reda på vilka "sanningar" och konstruktioner som ligger bakom diskursen. Varför man skapar verkligheten på det specifika sätt som man gör, är en fråga man ställer sig i diskursanalysen. Och det är just tolkningsmöjligheterna inom diskursanalysen som är dess främsta redskap (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Diskursanalysen analyserar språket, då man menar att vi genom språket konstruerar verkligheten. Men man söker inte det faktiskt sagda, då det enbart skulle leda till att man bekräftade författarens/talarens verklighet, istället fokuserar man på att se *hur* man konstruerar verkligheten (Börjesson 2003 och Watt Boolsen 2007).

3.2.2.1 En tredimensionell modell – kritisk diskursanalys

En aspekt av den kritiska diskursanalysen ämnar belysa maktojämlikheter i samhället, genom att fokusera på diskursers förändringspotential. Fairclough, som är teorins främsta företrädare, menar att diskursen alltid är ideologisk, och genom teorin ämnar han visa på både hur

konstruktionerna gagnar vissa grupper av människor, och hur diskursen skapar maktojämlikheter. Att visa på dessa relationer är den kritiska diskursanalysens främsta uppgift, enligt Fairclough (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Fairclough grundade något som han kallar den tredimensionella modellen. Denna modell utgörs av tre dimensioner: en textdimension, en dimension av den diskursiva praktiken och en dimension som utgörs av den sociala praktiken. Han menar att de tre dimensionerna ska analyseras var för sig, men att de samtidigt hela tiden påverkar varandra. Det är dessutom genom denna påverkan som han menar att förändring av till exempel maktojämlikheter kan komma till stånd (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Vi ämnar att använda oss av denna tredimensionella modell som metod i analysen av vårt empiriska material; men då vi även vill lyfta Faircloughs sätt att se på makt, kommer vi även att använda denna som ett mer allmänt teoretiskt perspektiv.

Textdimensionen i den tredimensionella modellen innebär enligt Fairclough att man studerar texten, i vårt fall det transkriberade materialet från intervjuerna. När man studerar texten ser man till dess egenskaper (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Vi har i denna del valt att lyfta konstruktioner av de aktuella begreppen. Den diskursiva praktiken visar hur man i texten hänvisar till redan existerande diskurser, men också på hur läsaren själv styrs av diskurser i sin tolkning av diskurserna. Med andra ord: hur rådande diskurser påverkar både produktionen av nya diskurser, men även konsumtionen av dem. Fairclough menar att det är genom denna dimension som texterna både formas av den sociala praktiken, men också formar densamma (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Vi syftar inom denna dimension till att visa de diskurser vi finner i vårt empiriska material, men också att visa hur dessa påverkar och påverkas av rådande diskurser i samhället, vilka utgörs av våra teoretiska perspektiv och vår tidigare forskning. Den sociala praktiken är slutligen den sista dimensionen, inom vilken de andra två verkar. I analysen av denna del beaktas huruvida den diskursiva praktiken upprätthåller eller omskapar den redan existerande diskursen. Här läggs även fokus på vilka konsekvenser, ett eventuellt upprätthållande eller omskapande av diskursen, kan få i den sociala praktiken. Analysens resultat är alltså hur den diskursiva praktiken påverkar den bredare sociala praktiken (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Vi har i denna del valt att undersöka hur de diskurser vi funnit i vårt material kan kopplas samman med den sociala praktiken, med andra ord hur enhetscheferna faktiskt använder sig av kulturkompetens i praktiken.

Interdiskursivitet är ett viktigt begrepp inom den diskursiva praktiken, och är ett uttryck för att diskursen bör ses både för sig själv, men också i relation till andra diskurser. Den interdiskursiva mixen synliggör hur diskurser blandas - antingen genom en rigid och konventionell blandning då maktstrukturer upprätthålls, eller genom förändring (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Interdiskursivitetsbegreppet är i sin tur nära kopplat till intertextualitetsbegreppet, vilket syftar till att lyfta diskursens uppkomst ur vad som tidigare har blivit sagt. Med andra ord, att diskursen kan härledas historiskt, vilket enligt Fairclough kan leda till både en stabilisering av diskursen, men också till en möjlighet till förändring (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Genom dessa begrepp får vi alltså hjälp i analysen av den diskursiva praktiken då vi dels kan söka ursprunget av konstruktionerna, och dels genom att vi kan se om diskurserna besitter förändringspotential, eller om de är statiska och återskapar sig själva.

Faircloughs tredimensionella modell är en komplex modell (Winther Jørgensen & Phillips 2000), varför vi redan i detta skede ville förklara för läsaren hur vi ämnar använda oss av den. Att vi utelämnar vissa begrepp och vinklingar beror på att vi anser att vi behöver begränsa oss i vår studie, på grundval av studiens storlek.

3.2.3 Postkolonial teori (Poststrukturalism)

Vi har valt att ha den postkoloniala teorin som ett av våra teoretiska perspektiv. Denna teori fokuserar på att se på makt i relation till begrepp som "kultur", "etnicitet", "nationalitet" och "ras". Den postkoloniala teorin kan hjälpa oss se hur till exempel "vi och dom"-tänkande, olikhetsskapande och meningsskapande genom språket verkar och inverkar på relationen klient-socialarbetare. Vi tror också att den postkoloniala teorin som teoretiskt perspektiv kan ge oss en intressant synvinkel i vår förståelse av våra informanternas konstruktioner av begreppen *kulturkompetens*, *kultur*, *etnicitet* och *etnisk mångfald*.

Folkgrupper delas sedan Carl von Linnés tid (1700-talet) in utifrån tanken att de genom att dela kategorierna "ras" eller "etnicitet", också delar vissa nedärvda, gemensamma egenskaper. De postkoloniala ser inte ras, etnicitet och närbesläktade begrepp, som "egenskaper" som människor har, utan enbart som kategorier som möjliggör skillnadsskapande och hierarkisering (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999; Sernhede 2007; Wikström 2009). Den postkoloniala teorin fokuserar på hur maktstrukturer som gjorde sig gällande under kolonialtiden, verkar i samhället än idag. Trots att kolonialismen ägde rum för flera hundra år sedan, är dess inflytande alltså ännu aktuellt, menar postkoloniala tänkare. Trots att kolonialismen är förbi, är det samma "vi och dom"-tänkande som rättfärdigade kolonialismen och dess sociala och ekonomiska utnyttjande av de kolonialisera delarna av världen, som ligger till grund för den hierarkiska uppdelning som än idag finns mellan till exempel väst och öst (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999; Hall 1999a; Wikström 2009). Det är denna uppdelning, och de här maktstrukturerna, som utgör basen för att diskriminering, rasism och förtryck fortfarande existerar och legitimeras (Wikström 2009).

Postkolonial teori är starkt påverkad av Poststrukturalismen, och denna påverkan kan bland annat ses i betonet av språkets roll som meningsskapande. Språket antas inom båda perspektiven vara uppbyggt av binära oppositioner (dikotomier), som till exempel vit-svart, man-kvinna, väst-öst (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999). Filosofen Jacques Derridas idéer bygger på en sådan förståelse av språket - som system av tecken och ord som ges mening genom implicita och explicita relationer av skillnader och kontraster, *svart* betyder till exempel ingenting om det inte kan ställas mot sin motsats – *vit*. Han menar vidare att det finns väldigt få dikotomier som är neutrala, de allra flesta har ett inbyggt maktförhållande, där den ena delen av motsatsparet är överordnat och normerande. Det är på detta sätt, genom dikotomiernas dolda maktförhållande, som mening skapas, och sociala hierarkier upprätthålls (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999; Hall 1997).

Vi vill nu knyta an till det andra stycket igen, och prata om hur uppdelningar mellan till exempel väst och öst kan kopplas till förtryck och rasism, enligt postkolonial teori. Edward Said, inflytelserik tänkare inom postkolonial teori, är författare till boken *Orientalism*, där han analyserar hur kunskap om "de Andra" konstrueras i västerländska texter om "Orienten" (öst). Said menar att österlandet konstruerats som västerlandets "diskursiva Andra" (motsats), vilket han menar gav kolonialismen stöd för sin ekonomiska och politiska dominans (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999). Genom denna bild, och genom att öst gavs attribut som bakåtsträvande och irrationalitet, skapades och upprätthölls västerlandets självbild som en överlägsen civilisation (ibid.). På samma sätt, genom att väst ses överlägset öst, och därmed normerande, skapas och återskapas strukturer som möjliggör och konstituerar rasism och förtryck även idag. En viktig aspekt i detta är frågan om vem som har makt att definiera någon annan. De postkoloniala menar att den grupp i ett samhälle som tillhör majoritetskulturen och därför utgör normen, också är den grupp som har rätt att definiera vad som är sant och inte sant, och som har makt att bestämma "dom andras" attribut (Wikström 2009).

Frantz Fanon och Homi K. Bhabha, som i likhet med Said tillhör de stora postkoloniala

tänkarna, betonar även dem, hur viktig gränsdragningen mellan kolonisatorerna (jämför väst) och de kolonialiserade (jämför öst) var för att legitimera kolonialismen. Fanon menar att kolonisatorerna å ena sidan sökte omforma de kolonialiserade till en "igenkännlig Andre", men att denne "Andre" å andra sidan inte fick bli "för lik" (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999). Kolonialismen byggde och rättfärdigades genom tanken på att kolonialmakternas kultur var universell, och att denna skulle läras ut till de koloniserade. Samtidigt, och paradoxalt nog, byggde den koloniala retoriken också på tanken att de kolonialiserade skulle förbli annorlunda, och aldrig helt fick ta till sig den europeiska kulturen och dess universalism. Kolonisatorernas makt och förtryck baserades alltså på skillnadsgörandet och gränsdragningen mellan de själva och de kolonialiserade, varför likhet blev ett hot för deras hegemoniska position (ibid.). Att skillnadsskapande mellan människor är nära kopplat till upprätthållandet av makt för vissa grupper, och maktlöshet för andra grupper, är något som postkoloniala tänkare ser som högst relevant även i dagens samhällen.

4. Metod

4.1 Den kvalitativa metoden

Det föll sig självklart för oss att använda oss av den kvalitativa metoden, redan när vi började läsa in oss på vårt ämnesområde. Eftersom vi redan från början var intresserade av konstruktioner av begrepp, ansåg vi att den kvalitativa metodens möjlighet till djuplodade analyser av ett mindre material passade oss bra. Larsson (2005) menar att den kvalitativa metoden handlar om att sätta sig in i informantens livsvärld, och att man försöker se världen genom informantens ögon.

Den kvalitativa metoden syftar inte till att kunna generalisera genom ett större material, utan istället till att fånga en subjektiv bild ur vilken man kan exemplifiera (Svenning 2003). Med andra ord strävar man i kvalitativ forskning inte efter att kvantifiera sitt material, utan att istället gå på djupet i ett mer avgränsat ämne (Kvale 2009). Genom den kvalitativa metoden får forskaren möjlighet att analysera materialet i detalj, där syftet är att lyfta en annans upplevelser av ett specifikt område (Kvale 2009). Vi ämnar i vår studie lyfta enhetschefernas tankar kring ett antal begrepp, för att sedan, i enlighet med diskursanalysen, tolka dessa genom de teoretiska perspektiv vi valt.

Den kvalitativa metoden har format hela vår studie, redan från val av teoretiska och vetenskapsteoretiska perspektiv, till val av metod, och slutligen i analys och resultat av vårt material.

4.2 Vår utgångspunkt

Svenning (2003) menar att det är av stor vikt att forskaren redogör för sin samhälls- och människosyn, eftersom denna inte är åtskiljbar från forskningen. Innan vi ger en redogörelse för hur vi gått tillväga med vår studie, önskar vi därför redogöra för vårt hermeneutiska vetenskapsteoretiska perspektiv, då vi anser att detta är en grundläggande utgångspunkt för vår studie. Det hermeneutiska perspektivet är ett perspektiv som framförallt fokuserar forskarens roll som tolkare av materialet, eller av diskurser om man så vill. Forskarens förståelse spelar även här stor roll, då det innebär att vi som forskare delvis även tolkar materialet utöver det faktiskt sagda (Larsson 2005). Larsson (2005) menar vidare att i det hermeneutiska perspektivet påverkas forskarens helhetssyn på materialet, av de olika delarna i en intervju. Enligt Thomassen (2008) kan man här tala om den hermeneutiska spiralen, att man hela tiden växlar mellan delen och helheten, och att man på detta sätt utvecklar sin förståelse för ett ting, men att förståelsen även påverkar hur man kommer att uppfatta något. Förutom det hermeneutiska perspektivet är vi även påverkade av kritisk teoribildning, då vi valt att använda oss av den postkoloniala teorin, vilken är en kritisk teori. De kritiska teorierna menar att forskaren alltid måste ha en maktaspekt i åtanke i forskningen (Watt Boolsen 2007). Genom att belysa socialkonstruktivismen som en viktig grund i vår samhällssyn vill vi också här upplysa läsaren om denna utgångspunkt. Vi anser att det socialkonstruktivistiska sättet att se på världen är en mycket viktig del i vår förståelse, genom vilka ”glasögon” studien är genomförd och författad.

Den deduktiva arbetsmetoden innebär att forskaren utgår från, som till exempel i vårt fall, teorier, i motsats till den induktiva arbetsmetoden vilken sätter det objektiva materialet i fokus (Thomassen 2008). Thomassen (2008) menar vidare att man i den deduktiva metoden håller axiomet (teorin) för sann, ur vilken man sedan logiskt härleder (deducerar) en slutsats.

Fokus i vår studie är tolkningar, i enlighet med hermeneutiken, detta visar sig inte minst i våra

teorival (se nedan), som utgår från att forskaren har tolkningsmöjligheter. Vi vill redan här understryka att analysen utgår från våra tolkningar av materialet (transkriberingarna från intervjuerna), vilket betyder att det med självklarhet finns andra möjliga tolkningar. Vi tänker också att vi i ett ganska tidigt skede blivit påverkade, inte bara av vår förförståelse och våra vetenskapsteoretiska utgångspunkter, utan också av den tidigare forskning och de teorier vi valt att använda. Alla dessa delarna har haft stor påverkan, både på vårt material och på vad vi valt att belysa i analysen.

Enligt Faircloughs *tre dimensionella modell* är det viktigt att forskaren redan i utformning av problemformulering ha modellen i åtanke (Winther Jørgensen, Phillips 2000), varför vi anser att även detta har påverkat utformningen av både vår analys och av studien som helhet.

Vad vi vill säga så här inledningsvis, är med andra ord att vi inte eftersträvar att fånga objektiva sanningar eller att endast återge informanternas utsagor och bekräfta dessa. Enligt Fairclough är den kritiska diskursanalysens främsta uppgift att verka för förändring av diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000), varför vi valt att belysa ett ämne som, enligt oss, är av stor vikt för det sociala arbetets utveckling mot att ha en kritisk inställning mot praxis.

Vi anser att det för att ge läsaren en större förståelse för de analysresultat som presenteras i uppsatsen, är viktigt att vi visar genom vilka "glasögon" vi ser på vårt material. Detta gör också att läsaren får större möjlighet att själv göra egna tolkningar av materialet. Att på detta sätt skapa en transparens i materialet är av stor vikt för att läsaren ska kunna testa våra slutledningar och eventuellt dra egna (Larsson 2005).

4.2.1 Förförståelse

Thomassen (2008) tar upp forskarens förförståelse som centralt inom all forskning. Vår förförståelse av ett fenomen ligger till grund för hur vi uppfattar detsamma. Hon menar också att förförståelsen är nödvändig för att vi ska kunna förstå vår omvärld, men att den samtidigt gör oss subjektiva i vår forskningsprocess (Thomassen 2008).

Så som vi redan visat ovan, påverkar vårt vetenskapsteoretiska perspektiv och våra teorival oss, dels i vår utformning av studien, och dels i vår analys av vårt empiriska material. Utöver detta anser vi att det finns flera andra aspekter som har påverkat oss i vår studie, och som vi menar utgör vår förförståelse. Vår uppfattning är att även tidigare kunskap och erfarenheter har styrt vad vi har intresserat oss för och belyst i vår studie. Men vi menar också att erfarenheter och kunskaper som kanske inte direkt är förankrade i de diskurser vi i studien rör oss kring, påverkat oss.

Winther Jørgensen & Phillips (2000) understryker att den diskursanalytiska forskaren själv är påverkad av de diskurser som hon ämnar att studera, men också av diskursiva strukturer som hon har med sig in i forskningen. Forskaren bör sträva efter att inte färga av sig på sitt material och att inte påverka de diskursiva "sanningar" hon ämnar undersöka, men författarna menar att det är en omöjlighet då "sanningarna" i sig är konstruktioner (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

En av de viktigaste förförståelserna, förutom de vi redan tidigare redogjort för ovan, är vår syn på begreppet kultur. Vi hade, redan innan vi började sätta oss in i ämnet, en förförståelse om kultur som ett vagt begrepp, vilket kunde tillskrivas många olika definitioner. Vi hade även tankar om begreppet kopplade till det postkoloniala sättet att se på makt.

Vi anser att vår förförståelse, erfarenheter och kunskap i ämnet påverkat oss i de olika stadier studien tagit, som till exempel val av teorier och tidigare forskning, val av metod, val av

analysmetod; men också att det påverkat oss i mötet med informanterna och i tolkning av vårt empiriska material.

4.3 Tillvägagångssätt av urval

När vi väl ringat in vårt ämnesområde för studien, läste vi in oss på tidigare forskning men också på diskursanalysen. Fairclough menar dessutom att det är av vikt att *den tredimensionella modellen* (se 3.2.2 *Diskursanalys*) tas hänsyn till redan vid problemformuleringen, och att den sedan följer forskaren genom hela studien (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Detta är något som vi hela tiden försökt ha i åtanke, och sökt följa efter bästa förmåga.

Efter att vi konkretiserat vårt problemområde fokuserade vi på hur vi ville applicera det på det sociala arbetet. I förstäläget var vår tanke att intervjua socialsekreterare med svensk respektive utländsk bakgrund. Vi kom dock fram till att det riskerade att resultera i mer subjektiva bilder, vilka var svårare att exemplifiera utifrån, till skillnad från om vi valde enhetschefer som vi tänkte var mer styrda av riktlinjer, till exempel politiska direktiv, i sina tankar kring ämnet. Därefter tänkte vi att det kunde vara bra att rikta in sig på något specifikt, som rekrytering, för att ytterligare avgränsa studien och ge den en mer tydlig inriktning. Vi tänkte också att rekrytering var ett tillfälle då enhetscheferna eventuellt funderade över, och tog ställning till, ”etnisk och kulturell bakgrund” samt ”kulturkompetens”. Detta är anledningen till att vi tillslut valde att ta kontakt med enhetschefer i en viss stadsdel i Göteborg. Vidare är detta även anledningen till att vi valde en ”invandrartät” stadsdel, då vi resonerade oss fram till att enhetscheferna i detta sammanhang möjligen oftare fick ta ställning till denna typen av frågor.

Vi valde därefter att intervjua *alla* enhetschefer i den aktuella stadsdelen (fem enhetschefer), varför man skulle kunna se det som att vi gjort en totalundersökning. Svenning (2003) menar att täcker man upp *alla* i en given grupp utgör det en totalundersökning. Vi menar dock att detta endast är ett resultat av avgränsning av vår studie, och menar därför att vi snarare kan se det som en del av ett *maximerat urval*. Denna sortens urval innebär att forskaren väljer personer som man anser speglar den eventuella variationen av en företeelse (Larsson 2005). Att vi skriver ”en del av ett maximerat urval” är på grund av att vi anser att om vi hade haft möjlighet att utföra en större undersökning, hade vi även kunnat studera ytterligare en stadsdel, till exempel en med låg andel invandrare. Detta anser vi hade givit en mycket intressant möjlighet till jämförelse mellan informanterna i de olika stadsdelarna. Men, så som vi redan nämnt, har vi inte haft denna möjlighet då vi ansett att det hade blivit en alltför omfattande studie. Ett större material hade, anser vi, dessutom gjort att vi inte hade kunnat göra tillräckligt djupgående analyser av materialet. Vi förde även en diskussion kring huruvida vi skulle intervjua till exempel sex enhetschefer i två stadsdelar, och då också ha möjligheten att jämföra svaren från de två stadsdelarna. Anledningen till att vi bestämde oss för att rikta in oss på en stadsdel, och istället intervjua samtliga enhetschefer i den, var att vi ville undersöka om det fanns samstämmighet emellan gällande vårt syfte för studien.

4.4 Kvalitativ intervju

I den kvalitativa intervjun läggs fokus på att kunskapen produceras genom det sociala samspillet informant – forskare. Forskarens uppgift är att vara väl insatt i ämnet, inte minst för att kunna ställa följdfrågor. Man kan till och med säga att kvalitén på intervjun är avhängigt forskarens kunskap i ämnet (Kvale 2009). Kvale (2009) menar vidare att det hos en diskursanalytisk forskare är av stor vikt att kunna ställa följdfrågor då dessa dels möjliggör en mångfald av svar, dels för att forskaren i detta avseende betraktas just som en del av samtalet.

När vi först fick upp ögonen för det valda ämnet funderade vi på att istället för intervjuer av något slag utföra en textanalys. Detta dels för att metoden intresserade oss, dels för att vi ansåg att det skrivna ordet ofta är mer bearbetat än vad det talade ordet kan vara, och därmed inte ger lika godtyckligt material och tolkningar. Vi bestämde oss dock snart för att rikta vår studie mot det talade ordet istället för det skrivna, då vi ansåg att det bättre skulle passa vårt ämnesområde, eftersom vår frågeställning var såpass specifik. Till en början hade vi dock en ambition att kombinera de två olika metoderna, vilket vi anser hade givit oss ett bredare material, men var här tvungna att, på grund av studiens omfattning, avgränsa oss.

Vi var dock inte helt överens om huruvida vi skulle använda oss av traditionell intervju riktad mot en person, eller om vi skulle utföra fokusgruppsintervjuer. Efter att ha diskuterat för och nackdelar med de olika intervjuformerna fram och tillbaka ett flertal gånger, bestämde vi oss för att det var den enskilda intervjun som passade vår studie bäst. Anledningen till att vi valde enskilda intervjuer, var att vi ville belysa informanternas eventuella skilda åsikter och olika tolkningar av begreppen. Vi tror med facit i hand, att vi inte hade fått det spridda material, vilket studien nu bygger på, om vi hade gjort fokusgruppsintervjuer då deltagarna ofta tenderar att tillsammans skapa en gemensam "sanning". Ytterligare en anledning, var att vi förmodligen hade haft svårare att få till stånd en fokusgruppsintervju då våra informanter var väldigt upptagna, och det var svårt nog att finna en tid som passade även när det bara var en persons tider som behövdes tas hänsyn till.

4.4.1 Intervjuguiden

Kvale (2009) menar att en intervjuguide ska anpassas efter hur studien utformas, och visar på hur den kan gå från att vara strikt strukturerad, till en mer narrativ ingång, där intervjun ska vara så öppen som möjligt. Vi valde att utforma vår intervjuguide genom ett antal huvudfrågor, men gav stort utrymme för följdfrågor. För att förenkla att ställa följdfrågor, och därmed förenkla det aktiva lyssnandet, delade vi upp huvudfrågorna mellan oss så att den ena personen kunde fokusera på att föra samtalet framåt genom huvudfrågorna, samtidigt som den andra lättare kunde gräva djupare i informantens resonemang, genom följdfrågor. Kvale (2009) menar vidare att man som forskare bör tänka på dels den tematiska dimensionen, vilken innebär att forskaren tar hänsyn till kunskapsproduktionen, och dels till den dynamiska, vilken syftar till att lyfta den mellanmänniska interaktionen. Vi anser att båda dessa delar förenklas genom att vi delat upp intervjun på detta sätt. Vi har valt att bifoga vår intervjuguide som bilaga till vår uppsats (se bilaga 1).

4.4.2 Genomförande av intervjuerna

En kritik vi här inledningsvis vill lyfta, är att vi var två intervjuare som intervjuade endast en informant. Detta tror vi eventuellt kan ha lett till nervositet hos informanterna, då vi hade ett numerärt överläge. Vi anser dock att detta överläge till viss del kompenseras genom ett antal maktaspekter som var till informanternas fördel, så som erfarenhet av praktiken och intervjupersonernas yrkesmässiga befattning.

Innan vi genomförde intervjuerna testade vi vår intervju på en vän som också går på socionomprogrammet. Denna intervju utspelades som ett rollspel, när vi tog korta pauser för att ändra i guiden. Anledningen till testintervjun var att vi ville testa frågorna, men också kontrollera hur mycket tid som eventuellt skulle behövas. När vi sedan kontaktade informanterna bad vi om att få en timme av deras tid till förfogande för intervjun. Vi planerade dock intervjun till 45 minuter för att inte överskrida tiden, då vi anser att det är viktigt att ta hänsyn till och ha respekt för, informanternas tid. Intervjuerna varade mellan 35 och 50 minuter.

I början av intervjun presenterade vi oss och försäkrade informanterna om deras anonymitet i

studien. Vi förklarade även för informanterna hur vi skulle komma att hantera materialet. Intervjuerna spelades in på band, efter det att informanterna hade givit sitt medgivande till detta. I början ställde vi några öppningsfrågor, vilka främst syftade till sätta igång intervjun. Förutom de större huvudfrågorna la vi stort fokus på följdfrågor, liksom vi redan tidigare redogjort för.

4.4.3 Bearbetning och användning av materialet

Vi valde att transkribera hela intervjuerna, förutom de första delarna vilka endast innehöll svar på öppningsfrågor. Enligt Fairclough är transkriberingen en viktig del utav tolkningen av intervjuerna. Han menar att det är att föredra att även ha med tystnader i samtalen i transkriberingarna, och därmed också en tolkning av vem det är som "äger" tystnaden (Winther Jørgensen, Phillips 2000). Vi har valt att inte föra diskussioner kring just tystnader. Däremot har vi inte "snyggat till texten" utan valt att ha med informanternas, och våra, "eh", "åh", "mm" och "å" i transkriberingen, då vi tolkat dessa vara osäkerhetsmarkörer, i vissa fall. Tre punkter i följd, i citaten, betyder tystnadspaus. Redan i transkriberingen har vi kodat namnen på våra informanter för att göra dem anonyma i uppsatsen. Vi har dessutom valt att inte använda oss av pronomen som "hon" och "han", utan refererar enbart till informanterna som "informant" eller deras kodade namn, till exempel "A1". Detta för att än mer försäkra oss om kravet på anonymitet i studien.

Vi har som redan nämnt bytt ut alla namn i citat och liknande i uppsatsen för att uppfylla kravet på anonymitet. Vi har även valt att inte ta med stadsdelens namn i uppsatsen, då vi anser att våra informanter riskerar att kännas igen genom dessa, och då speciellt eftersom det var samtliga enhetschefer i en stadsdel som intervjuades. Det finns dock, så som vi ser det, en risk för att informanterna kan känna igen varandra via citaten. Vi anser dock, i likhet med Johansson (2006), att man kan anamma ett mildare anonymitetskrav när det gäller professionella representanter för verksamheter, i jämförelse med till exempel klienter som är aktuella i olika verksamheter inom socialt arbete, som vi anser vara utsatta i en helt annan utsträckning.

När alla intervjuer var transkriberade började vi tematisera materialet utifrån våra centrala begrepp, men också utifrån våra frågeställningar; för att lättare kunna jämföra svaren i de olika intervjuerna.

4.5 Val av teoretiska perspektiv och tidigare forskning

Den tidigare forskning som finns presenterad i uppsatsen har vi funnit genom att vi sökt i olika databaser som bland annat GUNDA, LIBRIS, GUPEA, ArtikelSök och SwePub. Genom sökningar i de olika databaserna har vi kommit i kontakt med olika författare som rör sig inom vårt ämnesområde, vilka vi i sin tur ofta har sökt vidare på.

Vi har använt oss av litteratur på svenska och engelska, både när det gäller vår tidigare forskning och i vår teoridel. Att vi använt tidigare forskning från USA (Parks studie från 2005), vilken vi väl lyckats knyta till vårt ämne, anser vi bräddar vår studie och sätter in den i ett större perspektiv. Vi har dock ofta ställt oss kritiska till att använda tidigare forskning som författats på ett annat språk än det svenska, då vi anser, i enlighet med socialkonstruktivismen, att språket och kontexten är en viktig del i meningsskapandet av ting. Vår kritik är med andra ord att det kan finnas en möjlig dissonans mellan det svenska ordet *kultur* och det engelska ordet *culture*. En viktig anledning till att vi trots allt använt oss av denna studie är att vi anser den vara just en studie som ligger på en hög akademisk nivå, varför vi anser att även Park är influerad av internationella akademiska diskurser kring begreppet. Dessutom syftar studien inte till att författaren själv ska definiera begreppet, utan till att lyfta att det finns just olika

tolkningar av begreppet (Park 2005).

Vi har i vår teoridel valt att överskådligt beskriva de teorier vi valt att använda oss av. Dessa redogörelser är självklart inte fullständiga återgivelser av teorierna, då vi anser att det dels inte finns möjlighet att ge en sådan, i denna relativt lilla studie, men också för att vi inte anser det relevant för studien att ge en sådan djupgående redogörelse. Istället har vi valt ut, och beskrivit, vissa delar/begrepp ur teorierna, vilka vi har använt oss av i vår studie. Vi anser dessutom att detta gör det lättare för läsaren att följa, och testa, våra slutledningar i analysdelen, och för att ge läsaren en text som är lättare, och mer relevant, att läsa.

Vi har, som redan nämnt, valt att inte själva definiera de begrepp som varit centrala för vår studie. Den huvudsakliga anledningen till detta är att vi utifrån studiens syfte inte anser att detta är relevant. Liksom Park (2005) och Sernhede (2000) kommit fram till i sina studier, pekar även vårt material på att det inte finns några enhetliga definitioner av begreppen kultur och etnicitet. En definition från oss skulle därför enbart innebära att vi lyfte en av alla dessa olika diskurser, vilket vi anser skulle begränsa vår analys, och dessutom innebära att vi skulle återskapa just det vi kritiserar.

4.6 Analys och resultat

Kvale (2009) menar att det finns flera olika strategier för att analysera ett material. Liksom vi redan tidigare redogjort för, har vi valt att utgå från diskursanalysen, och kommer alltså lägga vårt fokus på tolkning av materialet. Kvale (2009) talar om meningstolkning som en metod för analys, vilken innebär att forskaren har möjlighet att göra djupare analyser av sitt material och även att kritiskt tolka det. Forskaren kan, liksom hermeneutiken menar, gå vidare i sina tolkningar och även se bakom det faktiskt sagda (Kvale 2009).

Begreppen vilka ligger i fokus för studien är, liksom redan nämnt, kulturkompetens och kultur. Begreppen etnicitet och etnisk mångfald är presenterade mestadels för att belysa huvudbegreppens relation till dessa, och för att undersöka om de genom denna relation även ger varandra mening.

Vi har i transkriberingen bytt ut informanternas namn mot koder (varje informant betecknas med A+en siffra 1-5, och vi författare betecknas med F+en siffra 1-2). Efter transkriberingen av intervjuerna tematiserade vi dem, utifrån framförallt begreppen, men också utifrån till exempel motsägelser. Citaten som finns presenterade i analysen är valda på grund av att vi tycker att de belyser det tema de representerar. Vi anser att denna tematisering gör att citaten inte blir ryckta ur sitt sammanhang, även om detta ofta anses vara ett problem med denna form av analys.

I delen 5. *Diskursanalys av det insamlade materialet*, har vi valt att växelvis behandla resultat och analys. Detta upplägg anser vi passar bäst, dels då vi anser att det i en diskursanalys är svårt att skilja på analys och resultat, dels för att det inte blir lika mycket upprepningar, men också för att vi anser att det underlättar för läsaren att följa våra tolkningar och diskussioner att göra på detta sätt.

4.6.1 Diskursanalysen som metod

Vi har använt oss av diskursanalysen, dels som teori, men också som en metodstrategi genom några av de begrepp vi lyft i teoriavsnittet.

Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att diskurser som forskaren lyfter, är ett resultat av forskarens egna konstruktioner. Diskurserna används i mångt och mycket till att avgränsa

studien. Detta innebär dock inte att man som forskare kan benämna vad som helst för en diskurs, utan forskaren måste alltid argumentera för sina avgränsningar (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Vi har redan i avsnittet för diskursanalys visat hur vi valt att tolka och använda den tredimensionella modellen som metod, men ämnar här att kort påminna läsaren om denna.

Ur det transkriberade materialet ämnar vi lyfta konstruktioner av begreppen, vilket utgör *textdimensionen*. I den *diskursiva praktiken* ämnar vi lyfta hur de diskurser vi finner ur konstruktionerna i *textdimensionen* kan härledas till diskurser vilka är ”större” än texten (som i vår studie utgörs av den ”tidigare forskning” vi valt). Här ämnar vi jämföra de diskurser vi finner i texten med teoretiska diskurser, som till exempel det postkoloniala perspektivet och dess sätt att se på essentialismen, men även koppla till tidigare forskning. Den *sociala praktiken* syftar slutligen till, enligt vår tolkning, att se på hur dessa konstruktioner och diskurser görs, och tas hänsyn till i praktiken. Vi har här valt att visa på hur informanterna i praktiken använder sig av de kulturkompetenta medarbetarna i det sociala arbetets praktik.

4.7 Avgränsning

Vi har redan på flera sätt tagit upp olika sätt på vilka vi har avgränsat vårt material. Vi ämnar här dock komplettera dessa med ytterligare val vi gjort i vår avgränsning.

Triangulering är en metod för att göra säkrare analyser av ett material, men också för att slutledningar ska förefalla mer giltiga och trovärdigare. Det finns flera olika former av triangulering, en av dem är att författaren använder sig av olika teorier eller metoder i sin analys (Larsson 2005). Vi hade önskat kunna använda oss av en datainsamlingstriangulering, då vi tänker att olika sorters data hade givit oss en större möjlighet att kontrollera giltigheten i våra analyser, genom att vi hade ökat spännvidden på materialet. Det hade också varit intressant tänker vi, eftersom vi då hade kunnat presentera en bredare syn på den *sociala praktiken* (enligt den tredimensionella modellen).

Vi har även gjort ett aktivt val av att inte använda oss av den intersektionella modellen, vilken belyser samverkan mellan maktrelationer grundade på sociala kategorier. Vi anser att det är en mycket viktig modell i talet kring underordnade grupper, men väljer här att inte belysa denna. En viktig anledning till detta har varit att vi önskat belysa begreppen för sig. Att blanda in andra möjliga aspekter på de aktuella begreppen anser vi hade dragit fokus från dem, och därmed möjligen även verkat för ett osynliggörande.

4.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Termer som validitet och reliabilitet är huvudsakligen avsedda för att granska kvantitativa studier, och då främst deras objektivitet. Eftersom den kvalitativa metoden riktar sig mot ett mer subjektivt fält, är det alltså inte fruktbart att använda sig av dessa begrepp på samma sätt som inom den kvantitativa forskningen (Larsson 2005). Larsson (2005) menar vidare att dessa två begrepp snarare vävs samman inom den kvalitativa metoden. Fokus blir, istället för att mäta; att fånga in det som ska undersökas, och då blir det av stor vikt dels att ha ett urval som till exempel kan spegla typiska fall, och dels att ställa djupgående frågor (Larsson 2005). Här anser vi att det är viktigt att återigen problematisera det urval vi gjort. För att kunna ge en högre validitet hade vi förmodligen varit tvungna att använda oss av flera olika stadsdelar, eller i alla fall en stadsdel som återspeglar samhället i stort. Vi menar dock att det aldrig har varit syftet med studien att ge en avspegling av samhället, utan att istället lyfta ett perspektiv av ett fenomen. Att våra resultat sedan direkt går att jämföra med vår tidigare forskning, anser

vi dock ger studien en större giltighet. Vi anser också att giltigheten ökat genom vårt fokus på att ställa följdfrågor vilket gjort att vi kunnat gå djupt in i vårt avgränsade ämne.

Kvale (2009) menar att det för validitet inom den kvalitativa metoden, krävs att forskaren kan kontrollera, ifrågasätta och att teoretiskt tolka sin studie. Vi anser att vi ständigt kontrollerar och ifrågasätter våra tolkningar då vi försöker hålla oss kritiska till dem. Vi önskar dock här poängtera att även vår kritiska hållning är färgad av vår förförståelse och av våra perspektiv. Vi har dock så långt det varit möjligt försökt att belysa kritik mot analys och metod löpande i texten, vilket vi anser ökar validiteten. Larsson (2005) menar det även är viktigt att verka för en transparens i studien, för att underlätta för läsaren att kritiskt granska den, och att därmed verka för en större validitet. Att vi genomgående ställer oss kritiska till vår metod, och även visar för läsaren vilka våra tolkningar är, anser vi visar prov på transparens i studien, och att den därmed försäkras en högre validitet. Vid en diskursanalytisk ansats i en studie, kan validiteten också säkerställas genom att man ser till sammanhanget. De analytiska påståendena skall försäkra diskursens sammanhang genom att man för en tydlig avgränsning av dem. Om det finns en komponent i den diskursanalytiska diskussionen som inte passar in i sammanhanget, är det inte heller ett riktigt resultat (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Diskurserna som lyfts i vår analys sätts i sammanhang till de teorier, perspektiv och tidigare forskning vi valt för studien. Vi vill dock än en gång upplysa läsaren om det faktum att vid användning av andra teorier och annan vetenskapsteoretisk utgångspunkt, hade resultatet blivit ett annat.

Larsson (2005) menar att reliabiliteten i en kvalitativ undersökning riktas mot att forskaren kan ställa flera liknande frågor till sin informant, för att sedan undersöka hur konsekvent hon/han svarar. I vår undersökning har dock informanterna inte varit helt konsekventa i sina svar, varför vi ansett detta viktigt att lyfta som ett resultat i vår analys. Detta resultat har vi dessutom jämfört med vår tidigare forskning.

Generaliserbarhet innebär slutligen att forskaren ska kunna generalisera sitt resultat på en större grupp. Inom den kvalitativa forskningen är denna möjlighet antingen begränsad, eller inte ens möjlig att utföra (Larsson 2005). Vi har i vår studie inte för avsikt att kunna generalisera vårt resultat på en större grupp människor då vi dels inhämtat vårt material från en liten grupp informanter, och dels för att vi anser att studiens syfte varit relativt kontextbundet, i den mening att den utgått från rekryteringsprocessen. Den uppmärksamme läsaren kan dock se att vi till viss del strävar efter en generalisering, då vi jämför resultaten från vår studie med resultaten från studierna vilka utgör vår tidigare forskning. Denna koppling anser vi vara av intresse då den sätter vår studie i ett större (internationellt, om man så vill) sammanhang.

4.9 Kritik av metod

Vi har valt att flytande i texten föra fram kritik mot den metod vi valt, men ämnar här lyfta ytterligare en aspekt. Den främsta kritiken anser vi härrör ur det socialkonstruktivistiska förhållningssätt vi antagit, då vi menar att den kunskap vi dels tar till oss och dels skapar genom vår uppsats i sin tur genererar nya diskurser. Eftersom vi anlägger ett kritiskt förhållningssätt i vår analys anser vi att det även är av stor vikt att vi förhåller oss kritiska till det ”sanningsskapande” vi åstadkommer, genom att frambringa dessa ”nya” diskurser.

4.10 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (www.codex.vr.se 2010-11-18) ställer upp fyra krav på etiska principer vilka forskarens ska uppfylla: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och

slutligen nyttjandekravet. Dessa krav kommer vi nedan mer utförligt beskriva. Förutom dessa krav ställer rådet även upp krav på att forskningen inte får åsamka informanten fysisk eller psykisk skada. Informanten får inte heller förödmjukas eller kränkas av studien (ibid.). Vi har, liksom redan nämnt, genomgående visat hur vi tolkat informanternas utsagor. Tolkningen är gjord utifrån de val vi gjort av teorier, perspektiv och tidigare forskning, och även utifrån vår förståelse. Vi anser dock att tolkningar alltid ger upphov till en förvrängning av den verklighet informanten beskriver, speciellt eftersom vi inte heller strävar efter att genom studien bekräfta denna verklighet utan att istället se bakom den. Vi anser att detta eventuellt kan leda till att informanten känner sig kränkt då hon/han möjligen inte håller med om de tolkningar vi gjort. Vetenskapsrådet (www.codex.vr.se 2010-11-18) poängterar dock även att det kan ses som oetiskt att inte utföra forskning som ifrågasätter och avlägsnar fördomar eller verkar för att förbättra människors livskvalité. Detta anser vi är en viktig grund för vår studie, och kan även till viss del ses som ett motkrav till ovanstående krav.

Informationskravet innebär att forskaren har till uppgift att informera informanten om; studiens syfte, informantens uppgift i studien och om frivillighet och möjlighet till att avbryta studien (www.codex.vr.se 2010-11-18). Vi har informerat våra informanter om dessa aspekter, dels via mail, dels i början av intervjun. Vi anser dock, så här i efterhand, att denna information kunde givits ett större utrymme i vår kontakt med informanterna. Att lyfta upp och särskilja denna del från övriga etiska betänkligheter anser vi hade varit att föredra, då vi anser detta vara viktiga etiska krav.

Samtyckeskravet syftar främst till att informanten ska ge sitt samtycke till deltagande och att denna ska kunna avbryta sitt deltagande om hon/han så önskar (www.codex.vr.se 2010-11-18). När vi kontaktade informanten frågade vi om de kunde tänka sig att ställa upp på intervju, i samband med att vi presenterade syftet för studien. Detta för att informanten skulle få en mer klar bild över vad hon/han gav sitt medgivande till.

Konfidentialitetskravet verkar för att att skydda informanten och att göra henne/honom anonym. Forskaren måste även hantera informationen på ett sådant sätt att det inte sprids till andra (www.codex.vr.se 2010-11-18). Vi har här beaktat stor noggrannhet för att skydda informantens anonymitet. Redan i transkriberingen av materialet har vi valt att byta ut namnen på våra informanter, och kodat dem, vilket vi ovan redogjort för. Vi har tydligt uppgett för våra informanter att informationen endast kommer att handskas av oss uppsatsförfattare, att alla informanter kommer att vara anonyma och att informationen (banden och det transkriberade materialet) kommer att förstöras efter det att uppsatsen har blivit godkänd. Förutom kodning av namn, har vi även valt att inte använda oss av citat som avslöjar vilken enhet informanterna arbetar på, detta för att än mer säkerställa informanternas anonymitet.

Nyttjandekravet innebär slutligen att informationen och uppgifterna endast får användas i forskningssyfte (www.codex.vr.se 2010-11-18). Detta krav anser vi uppnås då vi uppfyller övriga krav, genom att ett endast är vi som kommer att ha tillgång till materialet, att det senare kommer att förstöras och att vi inte ämnar att använda oss av materialet på något annat sätt än genom hur vi förklarat ovan.

En av de rekommendationer Vetenskapsrådet (www.codex.vr.se 2010-11-18) ger är att låta informanterna ta del av den färdiga studien (ibid.). Denna rekommendation har vi följt då vi i slutet av intervjun frågat informanten om de vill att vi ska skicka den färdiga uppsatsen till informanten, vilket samtliga har önskat.

5. Diskursanalys av det insamlade materialet

Vi har valt att dela upp vår analys efter ett antal teman. Dessa teman är valda utifrån vad vi i bearbetningen av vårt empiriska material (intervjuerna) såg vara återkommande teman, samt utifrån vad vi ansåg intressant att lyfta. Vi har i valet av teman också utgått från att vårt syfte, och våra frågeställningar skall täckas upp, och besvaras i analysen. I analysen har vi valt att presentera och diskutera olika konstruktioner och diskurser av begreppen *kultur*, *kulturkompetens*, *etnicitet* och *etnisk mångfald*, utifrån citat från våra informanter ur det empiriska materialet. Tyngdpunkten ligger på konstruktioner och diskurser av begreppen *kultur* och *kulturkompetens*.

Första delen av analysen innehåller konstruktioner och diskurser av begreppen *kultur*, *kulturkompetens*, *etnicitet* och slutligen *etnisk mångfald*. Det är denna del vi kallar *textdimensionen*, utifrån Faircloughs tredimensionella modell (se 3.2.2.1 *En tredimensionell modell – kritisk diskursanalys*). Vi ämnar att här lyfta konstruktioner och därmed även diskurser av begreppen. I nästa del fokuserar vi diskurser kring kulturkompetens i *den sociala praktiken*, där vi väljer att lyfta de sätt på vilka enhetscheferna faktiskt säger sig använda kulturkompetens i praktiken. I den sista delen kommer vi att behandla motsägelser. Under denna del analyserar och diskuterar vi hur vi i olika citat ser att informanterna uttrycker sig, och konstruerar, samma begrepp på olika sätt. Vi har genomgående i analysen också fört en diskussion om vad konstruktionerna och diskurserna som framkommer, kan tänkas få för konsekvenser för det sociala arbetets praktik, hur makt verkar i konstruktionerna, samt i vissa fall också lyft alternativa konstruktioner. Den *diskursiva praktiken* behandlas genomgående genom kopplingar till diskurser som beskrivs i studierna vilka utgör vår tidigare forskning. Vi har valt detta upplägg för att vi med större precision ska kunna svara på våra frågeställningar. Frågeställningen kring hur kulturkompetens kan relateras till etnicitet, kultur och etnisk mångfald, diskuteras i analysen, men besvaras främst i vår slutdiskussion.

Vi önskar även inledningsvis, påminna om det diskursanalytiska perspektivet. I dekonstruktionen av någonting visar man hur något är uppbyggt, hur konstruktionen ser ut. Detta innebär dock även att man visar på vad det inte är, vilket vi ofta visar för läsaren genom att påvisa vad som inte sägs men som alltså sägs implicit kring en aspekt.

5.1 Konstruktion av kultur som olikhet

Vi har i vår analys av begreppet kultur valt att lyfta konstruktionen av kultur som olikhet, detta då vi dels önskar belysa vad denna konstruktion eventuellt kan få för konsekvenser i praktiken, dels för att det var ett vanligt sätt bland våra informanter att tala om kultur på. Sernhede (2007) pekar på faran med att utifrån kategorier som etnicitet och kultur dra gränser mellan människor. Han menar att sådana gränsdragningar skapar ett ”vi och dom”-tänkande, där ”invandrare” (eller de som ”har den andra kulturen eller etniciteten”) ses som en andra klassens medborgare, vilket ligger till grund för diskriminering och rasism. Sernhede (2007) menar vidare att begreppet etnicitet (som idag ses som tämligen neutralt) kan komma att få den betydelse som ras en gång hade. Etnicitet används på samma sätt, som ras en gång gjorde, för att dela in människor och prata om deras olikhet och skilda egenskaper. Vi har valt att visa tre olika vinklingar av denna konstruktion: *Kultur som gemensam förståelsehorisont*, *Kultur som essens* och slutligen *Kultur som avvikelse från normen*.

5.1.1 Kultur som gemensam förståelsehorisont

Ett sätt att prata om kultur på, som vi fann hos flera informanter, var att individer som delade samma kultur, därigenom förstod varandra lättare. Som vi tolkar det kan de här uttalandena ses som en konstruktion av kultur som olikhet/likhet, och som att en gemensam kultur innebär

en delad förståelsehorisont i någon mening.

A4: Ja men med den... med den... gemensamma nämnaren att man kommer från samma kultur. Gör att det kanske är lättare att nå fram... Att prata om samma saker.

I ovanstående citat uttrycker informanten att komma från samma kultur är en gemensam nämnare. Vidare säger A4 att denna gemensamma nämnare kan göra det lättare att nå fram, och att prata om samma saker. Att komma från olika kulturer skulle alltså kunna innebära att det är svårare att nå fram, och att prata om samma saker, än om man kommer från samma kultur. Vi ser att kultur i detta citat konstrueras som en markör för likhet (och därigenom för olikhet). Vi gör tolkningen att en gemensam kultur kan innebära att man pratar om saker på ett liknande sätt, vilket gör att man lättare når fram. Utifrån den postkoloniala teorin skapas skillnader mellan människor genom att man kategoriserar grupper utifrån begrepp som ras, etnicitet eller kultur. Sernhede (2000 och 2007) menar att etnicitet liksom ras är en konstruktion, och att det liksom ras inte säger något om givna egenskaper hos människor. Vi tänker oss att Sernhedes resonemang är lika relevant i talet om kultur, som bärare av egenskaper, och som markör för skillnad. Vi anser att begreppen ras, nationalitet, etnicitet och kultur i sig är lika ”tomma” begrepp. Vår tanke här är att begreppen kan urvattnas och förkastas, liksom rasbegreppet förkastades, men att detta egentligen bara leder till att förståelser och innebörder förskjuts till ett annat begrepp som anses mer politiskt korrekt i den givna kontexten.

A2: Ja, jag tror ju att det kan bli en hel del missuppfattningar som kan undvikas genom att man har samma kulturella bakgrund. Att det blir, att man förstår varför kanske svarar på det sättet... eller varför man... beter sig på ett visst sätt eller hanterar... och jag tror inte det handlar om de här stora... alltså det är kanske mer de här subtila grejerna som vi ser som vi missuppfattar eller beter oss... dumt i förhållande till den här personen som då kommer från en annan kultur. Genom att vi inte kan de koderna riktigt eller förstår riktigt hur man kan uppfatta en sak.

I detta citat uttrycker informanten att det finns olika kulturer. Informanten uttrycker också att det kan vara skillnad i hur man förstår saker utifrån vilken kultur och kulturell bakgrund man har. Då A2 säger att missuppfattningar kan undvikas genom att individer har samma kulturella bakgrund, säger hon implicit att missuppfattningar kan uppstå utifrån att man har olika kultur. Detta ser vi som ett uttryck för att kulturer kan innefatta förståelseramar och tolkningsmönster, som då är gemensamma inom en kultur. Det sista stycket i citatet tänker vi stärker denna tolkning än mer. Informanten säger där att någon kan bete sig dumt i förhållande till en person som kommer från en annan kultur, utifrån att man inte kan dennes koder, eller förstår hur individen uppfattar något. Vår tolkning är att kultur som skillnad här konstrueras både implicit och explicit, genom att informanten pekar på sociala företeelser som beteende, förståelse, uppfattningar och koder som markörer för vad som skiljer kulturer åt – och hur dessa skillnader kan leda till problem och missförstånd.

De los Reyes (2000) skriver i sin rapport (se 3.1.4 *Var finns mångfalden?*) att ”kulturell olikhet” är en vanlig förklaring till varför invandrare är mindre kvalificerad arbetskraft än svenskfödda personer. Anledningen till detta anses vara att relationen mellan ”svenskar” och ”invandrare” är präglade av missförstånd och avsaknad av gemensamma sociala koder och värderingsskillnader, bland annat. Utifrån denna kunskap vill vi peka på faran med att prata om kulturella skillnader som ”självklarheter”. Huruvida kulturella skillnader existerar eller ej, är vi inte intresserade av att definiera, poängen här är istället att visa på vad denna typen av förklaringsmodeller kan få för konsekvenser. Att människor ses som mindre lämpad arbetskraft på grund av att de antas ha sociala koder som skiljer sig från ”de svenska”, och därmed kan ligga till grund för missförstånd, ser vi som problematiskt. Detta resonemang ser

vi också som tillämpbart i bemötandet av de klienter som man bedömer har en annan kultur än den egna.

A5: [...] Och kultur det är ju för mig det mer som har... dom här gemensamma värderingarna som den gruppen där jag befunnit mig har skapat... det är nog den skillnaden...

I detta citat säger informanten att kultur är gemensamma värderingar. A5 säger också att värderingarna har skapats, och därigenom, i vår tolkning, också att kulturen har skapats. Detta uttalande kan delvis ses som social konstruktionistiskt tänker vi, då informanten talar om kultur som något som kan skapas i sociala sammanhang. Samtidigt säger informanten att kultur är gemensamma värderingar, vilket skulle kunna ses som att värderingar skiljer sig mellan kulturer, då de skapas inom kulturen (i motsats till mellan och tillsammans med). Skillnadsskapandet ser vi här i att kulturer antas ha olika värderingar. Denna olikhet gör en skiljelinje mellan kulturer.

5.1.2 Kultur som essens

I urskiljningen som vi har gjort, konstruktionen av kultur som olikhet, har vi kunnat se att informanterna ibland talar om kultur utifrån, vad vi tolkar det som, ett essentialistiskt synsätt. Detta kan jämföras med Parks (2005) studie (se 3.1.3 *Culture as deficit*), där hon funnit att författare till texterna hon analyserat ofta, pratar om kultur som något essentiellt. I några av våra informanternas konstruktioner blir kultur något fast, och ibland också något genetiskt, nedärvt. Här kan vi alltså se att de ”större” diskurserna, och de diskurser våra informanter framställer, stämmer överens. En sådan statisk syn på kultur, utesluter att kultur kan ses som en dynamisk process där kulturer skapas och omskapas. Detta synsätt, menar vi, lämnar inte något utrymme för grå-zoner, utan kultur är något man antingen är en del av, eller inte är en del av. Detta tror vi i förlängningen leder till att skillnader *mellan* kulturer befasts, och skillnader *inom* kulturer osynliggörs. Den postkoloniala teorin belyser också detta sätt att dra, och markera, skillnad som en fara, då sådana strukturer utgör grogrunden för diskriminering, förtryck och rasism.

F1: Kulturen kan man i alla fall lära sig...?

A2: Ja, inte fullt ut. Det tror jag ju inte någon kanske klarar av. Men jag tror... man kan lära sig... det... och man kan flytta till ett land och lära sig ännu mer... utifrån... eller flytta ihop... eller gifta sig med någon eller så... Och på det viset också ta till sig väldigt mycket av en annan kultur.

I ovanstående citat säger informanten att kultur är något som man kan lära sig, men inte ”fullt ut”. Detta uttalande skulle kunna antyda att kulturer är något påtagligt, fast, eftersom det är något som går att lära. Att inte någon klarar av att lära det fullt ut tolkar vi som att kulturen innehåller delar som är djupt grundade socialt, eller eventuellt genetiska, och därför inte går att lära av andra än de som ”tillhör kulturen ursprungligen”. Informanten pratar om kultur, i vår tolkning, som något som kan ”smitta av sig”, genom att en person lever tillsammans med någon från en annan kultur. Ett annat sätt som informanten pekar på som möjliggör lärandet av en annan kultur, är att flytta till ett land där den andra kulturen finns. Den postkoloniala teorin, och Homi Bhabha, menar att enhetliga kulturer egentligen inte existerar. Att människor idag ändå betecknar varandra, och sig själva, i termer av nationalitet/etnicitet/kultur, beror på att vi har gett sådana benämningar social och känslomässig betydelse, och alltså inte för att det skulle existera en statisk kulturell essens (Wikström 2009 s. 85).

A4: Ha en förmåga att möta andra kulturer... eh... att kunna anpassa sig

till det. För det kan handla om olika kroppsspråk, det alltså olika sätt som man hanterar olika saker. Man får vara väldigt flexibel att jobba i en sån här stadsdel. Människorna här är inte gjutna i samma formar, Sverige.

I ovanstående citat säger informanten att människorna som bor i stadsdelen inte är gjutna i samma formar, Sverige. Detta uttrycker att det finns ”former” som är Sverige (eventuellt svenskhet), och följaktligen andra formar – något annat, som skiljer sig från ”Sverige” - det svenska. Denna olikhet som finns hos människorna i stadsdelen kräver flexibilitet, hos de som arbetare med dem, då kroppsspråk och sätt att hantera saker på kan skilja sig mellan de här klienterna och handläggarna på socialkontoret. Detta resonemang kan jämföras med ovan förda diskussion om kultur som olikhet. Det vi istället vill fokusera i detta citat är uttalandet om att människor är ”gjutna i formar”. Att vara gjuten som något ser vi som essentialistiskt då det, enligt vår tolkning, syftar till att något är fast och därmed oföränderligt. Vi tänker att man genom att tala om etniciteter eller kulturer som fasta och oföränderliga kategorier (ofta laddade med egenskaper) ”läser in” människor i fack och hämmar ett mer fritt identitetsskapande, där människor får definiera sig själva – eller inte behöver definiera sig alls.

Sernhede (2007) beskriver ett essentialistiskt synsätt på kultur som han menar ofta förekommer när man pratar om ungdomars identitetsskapande. Han liknar kulturer vid biljardbollar som stöter bort varandra när de möts. Han menar att det är på detta sätt kulturer beskrivs när man talar om ungdomar (med invandrade föräldrar)s identitetsskapande, där de tvingas välja mellan ”föräldrakulturen” och ”den svenska kulturen”. Denna liknelse belyser tydligt synen på kulturer som fasta och tydligt avgränsade från varandra, anser vi. Denna statiska syn på kultur ställer vi oss därför kritiska till, då vi anser att den begränsar människor. Dels ser vi att det begränsar individer i deras identitetsskapande processer, men också genom att skillnaden i detta sammanhang är nära förbundet med makt(löshet) och social hierarkisering. Hall (1999b) menar att kulturell identitet är lika mycket ett ”blivande”, som ett ”förblivande”, eftersom det är något som har lika mycket att göra med framtiden, som med det förflutna. Han pekar på en dynamisk aspekt av kulturella identiteter, som ständigt i rörelse och förändring. Detta synsätt ger människor större utrymme att forma och omforma sina egna (kulturella) identiteter, tänker vi. Det ger också makt att välja, och att kunna ”blanda”, och skapa ”sitt egna”.

A5: [...] jag tror ju att när det gäller kultur... så tror jag ju att... vi kan förstå varandras kulturer till en viss gräns, sen finns det ett område, den här innersta delen, den tror jag aldrig vi kan förstå va. Egentligen... och det är väl mer den här känslodelen, om man pratar om det som är nedärvt i en, för vi har ju såna saker. Som bara är... som vi egentligen inte vet varför det är så... vi kanske inte ens är medvetna om att det är så sen, men det blir uppenbart i mötet med andra eh... människor från en annan miljö, en annan kultur där man... där man då krockar i saker och ting, där man liksom inte kan förstå, hur kan man tänka så? Och å andra sidan så tänker ju de likadant om oss.

I detta citat pratar A5 om att man kan förstå varandras (olika) kulturer, men bara till en viss gräns, då det finns ett område, en del, som aldrig går att förstå. Detta område menar informanten är en nedärvd känslodel. Detta område säger vår informant vidare, är den del som vi inte alltid är medvetna om är annorlunda, men att detta faktum blir uppenbart i mötet med människor från andra kulturer än den egna. Olikheten blir tydlig då personerna från de olika kulturerna ”krockar” och inte kan förstå hur den andra tänker. Wikström (2009) skriver att en av essentialismens utgångspunkter i sin syn på kultur och etnicitet, är att se kulturer som homogena och tydligt skilda från varandra. Genom detta antagande, ser man möten mellan kulturer som latent problem- och konfliktfyllda (ibid. figur 1. s. 23). Vår informants uttalande blir i ljuset av denna kunskap tydligt essentialistiskt, tycker vi. I likhet med vårt resonemang i analysen av föregående citat, menar Wikström (2009) att den essentialistiska synen på

individen låser fast henne/honom i egenskaper, vilka är svåra att bryta sig loss från.

Hall (1997) pratar om två huvudsakliga teman utifrån vilka man gjorde skillnad mellan svarta och vita under kolonialtiden. Det första är de svartas underordnade status och antagandet av att lathet var något genetiskt och specifikt för den "svarta rasen". Det andra var att den svarta befolkningen sågs som primitiv, och oförmögna att bete sig "civiliserat", och att detta tillkortakommande var nedärvt. Att vår informant pratar om att det finns en "nedärvd kulturdel" hos människor, tänker vi går att likna vid Halls framställning av kolonialtidens syn på svarta personers genetiskt grundade egenskaper. Oavsett om vår informant inte lägger samma typ av värderingar i denna nedärvda del, är det själva faktumet att man talar om egenskaper hos människor som nedärvda, som vi ser som farligt; då de sätter gränser för vem och hur man får vara, eller vem man kan bli. Den postkoloniala teorin ser essentialismens tankar om nedärvda, oföränderliga egenskaper, som en av grundpelarna i den moderna rasismen (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn 1999). I likhet med Sernhede (2000), anser vi att detta sätt att prata om kultur (eller etnicitet) på, egentligen inte skiljer sig från dåtida rasbegrepp. Båda bottnar i att man gör skillnad på människor, och i detta citat, dessutom utifrån att människor skulle ha en kulturell, oföränderlig, kärna som inverkar på personens agerande. Ur ett maktperspektiv tänker vi att en sådan tillskrivning gör att individen inte har hela makten att definiera (eller inte definiera) sig själva (se också föregående citats diskussion).

5.1.3 Kultur som avvikelse från normen

Den sista konstruktionen av kultur som olikhet, som vi här ämnar ta upp, är den där kultur konstrueras som avvikelse från normen. Denna konstruktion går att finna när informanterna talar om ett "vi" som står i kontrast till ett "dom andra". I denna diskurs blir "dom andra" bärare av kultur, och flera gånger blir kultur också deras främsta egenskap. De los Reyes (2000) skriver i sin rapport att vi människor alltid definierar oss själva utifrån vad vi är, lika mycket som utifrån vad vi inte är; och att det är på detta sätt som kontrasten mellan "vi" och "dom andra" skapas. Hon menar att den här typen av uppdelningar inte bara är beskrivande, utan också normskapande, och att det är på detta sätt sociala kategorier skapas och cementeras. Fairclough (se 3.2.2.1 *En tredimensionell modell – kritisk diskursanalys*) menar att dessa diskurser verkar för att upprätthålla denna maktojämlikhet ("vi" och "dom"), och att dessa konstruktioner även gagnar vissa grupper, i detta fallet gruppen "vi". Konstruktioner av detta slag leder i sig med andra ord till att upprätthålla dikotomiseringen mellan de två grupperna.

A1: [...] kultur är lite mer... det finns många olika kulturer... alltså jag tänker på den här fiskarfamiljen, har ju sin... Alltså det är ju mer kultur, med lite mer, mångfacetterad. Det finns ju väldigt många olika kulturer. Om man går till bankvärlden har ju dom sina olikheter också...

I detta citat kan vi se hur kulturen blir något specifikt som finns inom specifika områden som hos "fiskarfamiljen" och i "bankvärlden". Informanten fokuserar här även skillnad genom "om man går till bankvärlden har ju dom sina olikheter också". Olikheten ägs då av de grupper som definieras på ett annat sätt än majoritetsbefolkningen, som besitter vissa drag eller tillhör specifika grupper. Park (2005) menar att kultur inte bara används som en markör för skillnad i de artiklar hon analyserat, utan också som en måttstock för hur långt ifrån majoritetssamhället någon befinner sig. I våra intervjuer, pratar informanterna oftast om kultur som något som invandrare har. I detta citat uttrycker A1 att kultur också finns inom fiskarfamiljer, eller i bankvärlden, vilket vi anser implicit uttrycker att den stora massan – majoritetsbefolkningen inte tycks ha kultur. När någon som eventuellt är svensk (fiskaren, bankmannen) har kultur, är det en specifik grupp "svenskar".

A4: Det kan vara svenskar som har varit kanske... levt med det sociala arvet väldigt tungt i flera generationer... det är ju också att möta en annan kultur kan man säga.

I detta citat tillskrivs kultur till "svenskar som [...] levt med det sociala arvet väldigt tungt i flera generationer". Även i detta citat anser vi att det är en grupp som skiljer sig från normen som tillskrivs kultur. Vi ser även att kultur i citatet ges en negativ laddning, genom att tala om ett tungt socialt arv. Liksom i analysen till föregående citat ser vi här att när det svenska benämns som kulturellt, är det utifrån en specifik grupp, eller egenskap – det socialt tyngda arvet. Park (2005) menar att man inom socialt arbete återkommande pratar om kultur som brist. Detta sätt att prata om kultur på menar hon leder till att de grupper som anses besitta kultur fortsätter att ses, och konstrueras som marginaliserade. Detta tänker vi också kan ses i ljuset av den postkoloniala tanken om att det är majoritetsbefolkningen som har makten att definiera. Kultur blir här inte bara en markör för skillnad, utan vilar även på en maktojämlighet där den ena parten har möjlighet att definiera den andra. "Varje uttrycksmedel är egentligen ett maktmedel som formas av det ödesdigra begreppsparat "makt/kunskap", för att använda Foucaults terminologi", skriver Hall (1999b s. 233). De kontraster genom vilka annorlundaheten och det främmande skapas, gör inte bara skillnad, utan får även den definierade gruppen att se sig själva som "dom andra" (Hall 1999b). Detta ser vi som jämförbart med Parks idé om marginalisering, och även med tankar om sociala stigmat och demonisering av "den andre". Genom att prata om människor som annorlunda, och fokusera på skillnader, gör man också skillnader, vilka tillslut blir etablerade och "naturliga" (Jmf. De los Reyes 2000).

Vi anser att vi kan jämföra de skillnadsskapande konstruktionerna ovan med hur kultur görs (se 3.2.1.1 "Att göra kultur"). Vi skapar vår "icke"-kultur genom att tillskriva "de andra" egenskapen kultur. Denna egenskap fylls så med denna annorlundahet, vilket gör att "vi" blir normen.

5.2 Konstruktion av kulturkompetens – tre ansatser

När det gäller informanternas konstruktion av begreppet kulturkompetens, tycker vi oss kunna urskilja tre olika sätt att konstruera begreppet på. Det första är kulturkompetens som kunskap, det andra är kulturkompetens som erfarenhet, och det tredje kulturkompetens som essens. Det framkom naturligtvis fler konstruktioner av begreppet under intervjuerna, men det är de här tre som vi i analysen valt att lyfta. Vi ser hur de här tre sätten att konstruera begreppet på kan kopplas tillbaka till hur begreppet kultur konstrueras. Även de här konstruktionerna bygger på föreställningen om att det finns olika kulturer, och att dessa är skilda från varandra och ser olika ut.

F1: Tänker du att man kan utbilda personal i kulturkompetens?

A2: Ja... asså det måste man ju också göra... så att... eh för det första så...

Och det gör vi ju också... Vi ser ju till att det kommer från massa så här föreläsningar, å, och seminarier och liknande, om olika...kultur... [...]

Och, när nya grupper tillkommer så får vi ju se till att vi lär oss.

Informanten uttrycker i detta citat att kulturkompetens är något man kan lära sig. Informanten säger också att kultur är något man måste lära sig om, för att *förstå*. Vår tolkning är att A2 menar förstå andra kulturer (än den egna), och därigenom de som har/är från de andra kulturerna - alltså invandrarklienterna. A2 säger också att det kommer personer och föreläser och håller seminarier om kultur i någon form. Vi ser här, liksom vi också visat på i vår analys av kulturbegreppet, att kultur konstrueras som olikhet, och som något man måste lära sig om

för att kunna möta de klienter som ”har en annan kultur”. Informanten säger också att de måste se till att lära sig, när nya grupper tillkommer. Detta ”lärande” tror vi innebär att informanten anser att kultur ses som en kunskap, vilken man kan ta till sig genom exempelvis föreläsningar. Även här gör vi tolkningen att A2 med grupp, syftar på klienter med invandrarbakgrund.

A4: [...] jag tror att det är en ganska svår fråga, för det handlar väldigt mycket om egna erfarenheter också. Jag tror att det är kombinationen egna erfarenheter och utbildning. Sen är det inte helt lätt att jobba med utbildning i kulturkompetens... för att.. för att få en riktigt bra kulturkompetens om vi nu menar samma sak, så tror jag nästan att man behöver verka i det.

I detta citat säger informanten att kulturkompetens är en kombination av erfarenhet och kunskap. A4 poängterar vikten av erfarenhet - ”för det handlar väldigt mycket om egna erfarenheter också”. A4 uttrycker också i slutet av citatet att för att någon ska få riktigt bra kulturkompetens så behöver personen ”verka i det” - i en kultur. Erfarenhet framträder i uttalandet som den främsta källa ur vilken någon kan få kulturkompetens. Kulturkompetens är alltså i detta uttalande inget som någon ”har”, utan något man ”skaffar” sig.

F1: Tänker du att man kan utbilda personalen i kulturkompetens?

A5: ja till viss del kan man det. Men sen finns det ju delar som vi aldrig förstår. Så är det ju... i mötet med våra brukare...

Här, i detta citat, säger informanten att man till viss del kan utbildas i kulturkompetens, men att det också finns delar som inte går att lära sig förstå. Vi tolkar det som att informanten menar att det finns delar i andra (brukarnas) kulturer som de inte förstår. Till skillnad från de andra två citaten, där informanterna pratar om kulturkompetens som något som går att lära sig, visar den här informantens uttalande att det finns delar som inte går att förstå, och lära sig om. De här delarna menar vi skulle kunna ses som en kärna, eller essens, eftersom A5 talar om det som något som ”vi aldrig förstår”.

5.3 Konstruktion av Etnicitet

Vad gäller begreppet etnicitet, var våra informanter tämligen samstämmiga i sina konstruktioner. Begreppet definierades som något någon har, som kommer från ett specifikt land, en specifik folkgrupp, ett geografiskt område och/eller som har ett geografiskt ursprung.

I det fördjupade talet kring begreppet etnicitet fanns det dock informanter som inte gjorde åtskillnader mellan begreppen etnicitet och kultur.

A2: mm... jo... vi skulle behöva ha fler som har... eh... fler kulturer så att säga som skulle kunna... som skulle kunna ge... det skulle vara en stor hjälp. Vi jobbar ju till exempel med ganska många somalier, vi har ju ingen som har somalisk bakgrund på den här enheten. Nu har vi ju det i förvaltningen i övrigt då men... inte i den här gruppen till exempel då va. Det är ingen som kommer Vietnam eller Kina heller. Och det... jag menar vi kan ju inte... vi är ju inte så många att vi kan ha alla olika... representerade etniskt då men...

I ovanstående citat pratar informanten om att det skulle vara till stor hjälp att ha medarbetare på enheten som kom från fler kulturer. A2 säger i nästa mening att de arbetar med många somalier, och att de saknar någon på enheten med somalisk bakgrund. Att de inte heller har

medarbetare från Kina eller Vietnam, påpekar informanten, men också att det är svårt att ha alla ”representerade etniskt” eftersom de inte är tillräckligt många på enheten. Vi tolkar det som att informanten i detta citat dels uttrycker en önskan om att ha representation för olika nationaliteter i arbetsgruppen. Vi ser också att A2 inledningsvis pratar om kulturer, men sedan övergår till att prata om länder – Somalia, Vietnam och Kina, och slutligen uttryckligen säger sig prata om etnicitet. Tolkningen vi gör av detta är att informanten inte gör någon skillnad på begreppen kultur och etnicitet i detta sammanhang.

F1: Tycker du att det finns skillnader och likheter mellan begreppen kultur och etnicitet?

A1: Det är en svår fråga. Alltså spontant säger jag, nej det är ingen skillnad alltså.

I citatet ovan säger informanten uttryckligt att hon spontant inte gör skillnad på begreppen kultur och etnicitet. Vår tolkning av att informanterna inte gör skillnad på etnicitet och kultur är att för dem ligger begreppen nära varandra, och kan vara svåra att dra en tydlig gräns mellan.

5.4 Konstruktion av etnisk mångfald

När det gäller informanternas konstruktion av begreppet etnisk mångfald, ser vi att informanterna konstruerar detta begrepp på ett sätt som liknar deras sätt att prata om etnicitet på. Nedan följer några exempel på citat, hämtade ur delar av intervjuerna där vi frågar om just etnisk mångfald.

F1: Vad tänker du när du hör ordet etnisk mångfald? Att det innebär...

A2: Ja då tänker jag ju att... till exempel i en arbetsgrupp eller i ett land så är det etnisk mångfald om det är många människor från olika länder som finns samlande eller... finns i ett land eller finns i en arbetsgrupp...

I citatet ovan konstruerar informanten begreppet etnisk mångfald som något som direkt kan relateras till att det är människor från olika länder samlade, i ett land, eller i en arbetsgrupp.

F1: Vad tänker du när du hör begreppet etnisk mångfald?

A5: Ja då tänker jag på att det är personer som kommer från olika länder, olika språkgrupper... det är så jag tänker.

Informanten säger i detta citat att etnisk mångfald innebär att personer ”kommer från olika länder”, vilket enligt oss går att relatera till konstruktionen av etnicitet. Men A5 säger också att etnisk mångfald är att komma från olika språkgrupper. Implicit kan informanten, tolkas säga, att personer från samma språkgrupper inte utgör etnisk mångfald. Vår tolkning är att en grupp personer från olika delar av världen som har till exempel spanska som huvudspråk, inte utgör en etnisk mångfald.

F1: Hur är det med begreppet etnisk mångfald, vad tänker du liksom när du hör det begreppet?

A1: Att man kommer från olika folkslag, olika länder, olika kulturer. Asså att det blir... Ja, jag tänker inte ofta på det ska jag säga...

I detta citat säger sig informanten koppla etnisk mångfald till att man kommer från olika folkslag, olika länder och olika kulturer. Denna informant inkluderar även kultur i etnisk

mångfald. Vår tolkning av detta är att informanten möjligen inte gör någon skillnad på begreppen kultur och etnicitet (vilket A1 tidigare visar att hon inte gör, se citat under *Konstruktion av Etnicitet*), eller att informanten ger etnisk mångfald en något bredare innebörd till skillnad från föregående informant. Vi ser dock att konstruktionerna är tämligen lika, och att det skulle kunna vara en tillfällighet att informanterna uttryckt sig något olika i sina svar på denna fråga.

F1: Vad tänker du när du hör ordet etnisk mångfald... vad lägger du i det ordet?

A3: Ja då tänker jag att då blir det ju en mismatch för mig, för då blir det ju både det här olika kulturer... olika nationaliteter... eh... det blir etnisk mångfald.

I detta citat säger informanten att etnisk mångfald både är en blandning av olika kulturer och av olika nationaliteter. Vår tolkning är att informanten här ser begreppet etnisk mångfald som ett ”större begrepp”, under vilket både etnicitet och kultur tar plats. De los Reyes (2000) säger i sin studie att begreppet mångfald är ett begrepp som i Sverige främst använts som samlingsbegrepp för hantering av etniska olikheter och integrationsfrågor. Hon menar också att begreppen mångfald och kultur sällan ges entydiga betydelser, utan oftast definieras på olika sätt, och främst kommer att beteckna ”olikhet”. Mot denna bakgrund anser vi att det inte är särskilt förvånande att även våra informanter konstruerar, och pratar om, de här begreppen på olika sätt, i olika sammanhang. Även Park (2005) påvisar i sin studie att begreppet kultur inte definieras i de artiklar hon analyserat, och i de fall det görs, görs det på ett bristfälligt eller inkonsekvent sätt. Också detta resultat anser vi stärker tanken om att de här begreppen ofta används på ett ibland oreflekterat, och ofta otydligt sätt.

5.5 Diskurser kring kulturkompetens

Under detta tema ämnar vi föra en diskussion kring hur man konkret använder sig av *kulturkompetens* i *den sociala praktiken*. Här ämnar vi dels ta upp hur den kulturkompetenta medarbetaren används genom matchning klient – socialarbetare, dels hur den kulturkompetenta socialarbetaren används som utbildare/medlare/tolk för sina medarbetare, som inte anses besitta denna kompetens.

5.5.1 Matchning

Under intervjuerna, och än mer vid genomläsning av intervjuerna, började vi uppmärksamma och intressera oss för huruvida kulturkompetens blir aktuellt i mötet med klienterna. Det vi upptäckte var en diskurs där man lyfte gemensamt språk som positivt, när informanterna pratade om kulturkompetens i förhållandet mellan socialarbetare och klienter. Det är viktigt att här påpeka, att det främst var de enhetschefer som arbetade med behandling som förespråkade en matchning av språk mellan klient och socialsekreterare. Vid myndighetsutövning menade man oftare att tolk alltid används.

A2: Ja... Vi har ju hamnat... Vi försöker ju lite granna matcha varje ärende. Men det kan också bli lite grann det här, eftersom... Jag har en socialsekreterare som då har arabiska som sitt modersmål då. Och då tänker jag ju ofta, kommer det en person som ja... Helst skulle vilja kommunicera på arabiska så tänker jag att det vore väl bra... Och då kan det vara en person som absolut inte någon som kommer från det landet...

I detta citat säger informanten att de på enheten försöker matcha varje ärende. A2 pratar sedan om en medarbetare som har arabiska som sitt modersmål. Vidare säger A2 att om det kommer en person som helst vill kommunicera på arabiska så tänker A2 att ”det vore väl bra”. Vår

tolkning av detta uttalande är att det kan vara positivt att medarbetaren som pratar arabiska möter klienter som pratar arabiska, vilka också helst vill kommunicera på det språket. Utifrån detta citat tänker vi dels på en maktaspekt utifrån att en enhetschef matchar en socialarbetare utifrån hans eller hennes ursprung. Risken med denna typen av matchning ser vi är att socialarbetarens främsta egenskap och kompetens, blir just hennes eller hans etnicitet eller språk. Sernhede (2000) påpekar i sin artikel att faran med att markera människors etnicitet eller kultur är att de här begreppen är förbehållna ”dom andra”, och inte majoritetskulturen. Han menar vidare att den som tillskrivs etnicitet eller kultur också tillskrivs egenskaper som irrationell och bakåtsträvande (i motsats till det svenska samhället som är utvecklat och rationellt). ”Dom andras” främsta egenskap kommer inte sällan att bli att hon/han har en etnicitet. Vi menar att trots att informanten i detta citat pratar om språk, kan fokus på språk direkt kopplas till etnicitet och kultur, eftersom A2 senare i samma citat skiftar till att prata om att komma från ett land. Vi tänker att det antagligen inte omvänt värderas att en svenskfödd person skall ha en svenskfödd socialarbetare.

A5: alltså fördelarna... alltså om man som... som socialsekreterare själv känner sig bekväm med att använda sitt... sitt hemspråk eller vad ska man säga ursprungsspråk, så är ju det bra. Men det är ju också så att en del utav... om jag tänker på dom som jag har anställda nu så är det också så att att dom inte har sitt egen hemspråk komplett. Alltså dom har ju varit här så länge... så att dom har ju inte... dom har inte... dom har ju språket men det är ju inte deras huvudspråk alltså. Och då är det inte heller känslospråket kanske på det sättet. Så att jag tänker ibland att... att när man... alltså när man ska... det är inte per automatik för att du har... att du kommer från Iran till exempel så ska du ha alla ärenden som kommer från Iran... det är ingen... så... så är det inte. Man ska... man ska... det är inte alltid positivt, det är inte alltid brukarna upplever det positivt, faktiskt.

Informanten säger i detta citat att om socialsekreterarna känner sig bekväma med att använda sitt hemspråk/ursprungsspråk så är det bra. Informanten säger vidare att vissa anställda inte har sina hemspråk kompletta och att det inte är deras huvudspråk, eftersom de varit i Sverige länge. Det språket är kanske inte för de socialarbetarna deras känslospråk, menar A5. Vår informant säger också att det inte är per automatik man matchar så att en socialarbetare skall ha alla ärenden från Iran, om hon/han själv kommer från Iran. Slutligen i detta citat säger informanten att det inte alltid är så att brukarna upplever det positivt att matchas. Flera av våra informanter tog upp att klienterna många gånger inte vill ha socialarbetare som har samma etniska ursprung, eller som pratar samma språk som dem. Anledningarna till detta varierade något, men en anledning som tre av dem lyfte upp var att klienterna inte litade på att sekretessen skulle hållas, av en socialarbetare som kom från samma land.

En av våra informanter sa att enda gången deras klienter hade åsikter om socialarbeters ursprung, var just när han/hon ursprungligen kom från samma land som de själva. Samma informant menade att de på den enheten informanten var chef för, just tog stor hänsyn till kulturellt och etniskt ursprung, och även språk, och ofta ”matchade”. Även här ser vi en viktig maktaspekt värd att lyfta. Vi tänker att det är socialarbetarna som har makten att avgöra om språk, etnicitet och kultur är något värt att ta hänsyn till, även när klienterna själva inte anser det viktigt, eller inte vill att det ska värderas, och ibland dessutom uttrycker denna ovilja. Kamali (2002) visar i sin studie när han intervjuat invandrarklienter att de allra flesta (82 % av de tillfrågade) föredrar en svensk socialsekreterare, framför en med utländsk bakgrund. En av de vanligaste anledningarna som invandrarklienterna uppgav, var just att en svensk socialsekreterare håller sekretessen bättre. Vi tänker att Kamalis (2002) resultat är jämförbart med det våra informanter ger uttryck för, nämligen att det inte är ovanligt att klienterna uttrycker att de inte vill ha en socialarbetare från samma land som de själva. Här kan vi med andra ord se prov på hur den *sociala praktiken* upprätthåller och återskapar den större diskurserna, vilka här utgörs av Kamalis (2002) resultat.

Vi tänker här också att den postkoloniala teorins tanke om dikotomisering av väst-öst blir relevant. Samtliga anledningar Kamali (2002) presenterar i sin studie, som invandrarklienterna givit som anledning till att svenska socialsekreterare är att föredra framför utländska socialsekreterare, handlar om att de svenska socialsekreterarna är bättre på lagar, på att hålla sekretess, ger bättre information, känner till samhället bättre, inte hotar, inte är partiska eller dömande. Vår tolkning är att det underförstått sägs att socialsekreterare med invandrarbakgrund är sämre på att hålla sekretessen, ger sämre information, känner till samhället sämre, är mer benägna att hota och att vara partiska och dömande. De svenska socialsekreterarna är normerande och överlägsna. Tolkningen av detta är att även personer med invandrarbakgrund är delaktiga i skapandet och omskapandet av andra invandrare, och därigenom sig själva, som underlägsna ”det svenska”.

A3: [...] man kan ju strategiskt i vissa fall vet jag där man sett att här behöver... här är en oerhört problematisk man i familjen... eh... från en kultur där... där... en patriarkalisk kultur. Och då kan man se... ja men att då kanske vi inte kan matcha in det med två unga kvinnor som ska jobba med honom. Utan då tänker man ju ”finns det en man” och ”finns det en man med en förståelse för den kulturen” som skulle kunna gå in och jobba för att komma vidare i ärendet.

I detta citat säger informanten att det ibland kan finnas en man från en patriarkalisk kultur (en klient) och att det då inte går att matcha honom med två unga kvinnor (socialarbetare). Informanten säger vidare att man då vill ha en man som arbetar i det ärendet, och helst en ”man med en förståelse för den kulturen”. Vår tolkning är att informanten ser det som problematiskt att två kvinnor, och särskilt unga kvinnor, arbetar med en klient som är man och kommer från en ”patriarkalisk kultur”. Informanten säger att behovet av en man som arbetar i ärendet, och helst då en man som har förståelse för den kulturen, är att komma vidare i ärendet. En kvinna, oavsett förståelse för kulturen, skulle inte komma vidare i ärendet, tolkar vi det som att informanten menar, eftersom mannen kommer från en patriarkalisk kultur. Vi ser i detta citat både hur informanten *gör* kön, och *gör* kultur. Vad är till exempel en patriarkalisk kultur? Vi önskar att vi här bitt vår informant definiera detta, vilket vi tyvärr inte gjorde, och nu endast kan spekulera i. Är detta uttalande en del av en retorik om invandrarkulturer som kvinnoförtryckande och den svenska kulturen som jämställd?

Informantens uttalande om att det i denna typen av ärende (med en ”oerhört problematisk man” från en ”patriarkalisk kultur”) behövs en socialarbetare som är man, och helst en med förståelse för den specifika kulturen; tolkar vi som att hon ger kulturen en stor betydelse. Det faktum att denne fiktive manlige klient beskrivs utifrån två saker: ett, att han är oerhört problematisk, och två, att han är från en patriarkalisk kultur, tolkar vi som att dessa två attribut kopplas samman av informanten. Park (2005) menar att kultur är något som återkommande inom socialt arbete beskrivs som *brist*. Vi ser detta citat som ett uttryck för hur kultur ibland pratas om på ett stereotypt, och dessutom tillsynes oreflekterat vis. Detta sätt att prata om kultur på, som *brist*, menar Park (2005) leder till att den gruppen som anses besitta kultur fortsätter skapas, och återskapas, som marginaliserade.

5.5.2 Kulturkompetens som utbildare/medlare/tolk

Det finns en diskurs som vi återfann hos alla våra informanter utom en, på ett eller annat sätt; nämligen att kulturkompetens behövdes på arbetsplatsen i form av att det gynnade arbetsgruppens lärande eller utveckling. Kulturkompetens kom i dessa diskurser att stå för att en person som har kulturkompetens kan lära/medla/tolka för övriga enheten, som saknade den kompetensen. En given utgångspunkt i denna diskurs, är att kultur är något olik och annorlunda, som vissa personer har, eller har kunskap om; eftersom det går att lära sig eller få

kunskap om den samma. Följande citat är alla hämtade ur svar på frågor om kulturkompetens, och vad kulturkompetent personal bidrar med på enheten.

A1: Ja, alltså kompetensutvecklingen i en grupp. [...] Men också dom här olika ögonen att se på våra klienter, att kunna föra den diskussionen, det har bidragit jättemycket till den här enhetens utvecklingen. Och vi har nått jättelångt. [...] den utvecklingen som har skett här, det är ju tack vare att vi har varit på så olika ställen rent kulturellt. Vi har haft arbetskamrater här som alltså, som har, som är religiösa, muslimer, som har "islamen" med sig, och har också haft såna kläder. [...] Och just det här att kunna göra det, och att det inte bara är okej, utan att det är en tillgång. Att inte bara tolerans, utan nyfikenhet, hur gör man då då? När vi sitter på kafferasterna, eller på lunchrasterna, alltså hur gör man när man barn, när man uppfostrar sina barn? Vad är det för olikheter? Det är såna diskussioner som bidrar till att vidga ens egna perspektiv.

I detta citat säger informanten att det faktum att en medarbetare har kulturkompetens, kan bidra med kompetensutveckling i en grupp. Informanten menar också att enhetens utveckling varit tack vare att de som jobbar där varit på "olika ställen rent kulturellt". Informanten säger sedan att de på kaffe- och lunchraster pratar med medarbetarna från andra kulturer (religioner) om olikheterna i hur man uppfostrar barn. En av de tolkningar vi gör av detta citat är att vår informant talar om kulturkompetens som olikhet (jämför *5.1 Kultur som olikhet*). I slutet av detta citat pratar informanten om att man vidgar sina perspektiv genom att prata om vad det finns för olikheter i hur man gör (till exempel uppfostrar barn) i olika kulturer. Vi har i diskussionen under rubriken *5.1 Kultur som olikhet*, diskuterat vad konstruktionen av kultur som olikhet kan få för konsekvenser. Vi vill här peka på att det just är olikheterna som informanten framhäver som viktiga, och till och med utvecklande. Informanten pratar även i början av citatet om kulturkompetens som olikhet, när informanten säger att kulturkompetens gör att man ser på klienterna med "olika ögon". Tolkningen vi gör av det uttalandet är att olika ögon innebär, olika sätt att se på klienterna, på grundval av kulturkompetens, eller kulturell bakgrund. Detta innebär att kulturkompetens är förbundet med hur man ser, och kanske också värderar (vår tolkning), människor. I detta citat uttrycker också informanten att religion är en del av kulturen, eller kanske snarare, att religiositet är ett kulturellt uttryck. A1 säger att det faktum att de haft medarbetare som är religiösa muslimer, varit en tillgång för enheten.

Kulturkompetens, och därigenom kultur, konstrueras i citatet som olikhet, och som något annorlunda, som är bra att "förstå sig på", tolkar vi det som, eftersom det är de medarbetare som till exempel är muslimer, som berättar om sin kultur, religion, för övriga medarbetare. Denna konstruktion möjliggör också att kultur, och kulturkompetens faktiskt är något man *kan* förstå, eller lära sig om. Informanten pratar i citatet om att enheten utvecklats genom att medarbetarna kommit från olika kulturer och religioner, och att de då kunnat lära av varandra, på till exempel raster. Vi ser att informanten i detta citat konstruerar medarbetare som har kulturkompetens (till exempel är muslimer) som utbildare och tolkare. Socialarbetarna med kulturkompetens tolkar, genom att de kan vara med och diskutera hur de kan se klienter på andra sätt, än de medarbetarna som saknar kulturkompetens (med andra ögon), och utbildar genom att på kaffe- och lunchraster berätta om hur de till exempel uppfostrar sina barn olik sina medarbetare, som saknar kulturkompetens.

A4: [...] Sen tycker jag att... om man ser på den här enheten idag så har jag personer som kommer ifrån väldigt många olika kulturer och det är väldigt berikande. Det är ju en fördel ibland, en väldigt stark fördel när det gäller att få kunskaper om andra... andra kulturer... att ha någon här som jobbar... som kommer från den kulturen. För medarbetarna... alltså för personalen är det ju en jättestor fördel och då tänker jag att då är det ju även det för klienterna... att det finns personal här som har liknande

bakgrunder, som kanske har levt i krig och såna saker... flyktingskap och allting... har dom erfarenheterna med sig.

Informanten säger här att det är berikande att på enheten ha medarbetare från många olika kulturer, och att det är en väldigt stark fördel för att få kunskap om andra kulturer (vår tolkning: än den svenska). Informanten säger att det dels är en fördel för enheten, och för medarbetarna, för de kan lära sig av kollegan som kommer från en annan kultur. A4 säger att det även är en fördel för klienterna att det finns personal på enheten från andra kulturer, eftersom de då kan ha liknande bakgrunder och erfarenheter som klienterna, så som krig och flyktingskap. Vår tolkning och analys av detta citat är att kultur är något som går att lära (Jmf. även med kulturkompetens som erfarenhet under 5.2 *Konstruktion av kulturkompetens – tre ansatser*), och att det i mötet med människor som har en annan kultur än svensk, är en fördel.

Att en medarbetare på enheten besitter denna typ av kompetens, är en stor fördel, för då kan övriga medarbetare lära av denna person. Liksom vi fört en diskussion om tidigare (sista citatet 5.5.1 *Matchning*) ser vi även här hur socialarbetare som har en annan kultur (etnicitet?) än svensk, kan komma att bli sedda som primärt bärare av kultur, etnicitet. Utifrån Parks (2005) studie så beskrivs kultur inom socialt arbete som brist, här beskrivs det tillsynes som en fördel, det sägs i alla fall vara en fördel. A4 säger att kunskap om kultur är en fördel, något bra att ha i en arbetsgrupp, men varför? Vår tolkning är att denna kunskap är fördelaktig i en stadsdel där många klienter är invandrare, för att man tänker sig att de klienternas problem kan förstås bättre, om deras kultur förstås bättre. Slutsatsen blir alltså att fördelen, som vår informant beskriver, grundas i en *brist* - att de svenska socialarbetarna inte förstår invandrarklienterna, eller i invandrarklienternas problem. Denna slutsats kan också jämföras med Kamalis (2002) studie, där han skriver att antalet socialarbetare med utländsk bakgrund inom socialtjänsten har ökat just för att det anses finnas ett behov av att förstå klienternas ”kulturellt betingade problem”.

Något annat som vi anser kan antyda att kultur är något annorlunda som ligger utanför, är att informanten jämför att ha samma kultur med att ha liknande bakgrund, och lyfter då att ha levt i krig och i flyktingskap som exempel.

A5: [...] Jag kan ibland höra att det här handlar om att man har olika syn kanske på familjekonstellationer. Och det har man ju också. Vi är ju oerhört individualistiska... och i många andra länder, speciellt dom som kommer till oss har en kollektivistisk familje...eh... familjebegreppet är mycket mycket större än vad det är för oss. Och då innebär det... och det kan ju vara svårt för oss att förstå sig på ibland, och likadant omvänt. Och där kan jag se... där är det nyttigt att på något sätt att möta, som socialarbetare såna diskussioner... för att öka förståelsen.

F2: hur möts ni då tänker du?

A5: det är ju i samtal, i diskussioner här på.. på enheten.

F2: bland medarbetarna...?

A5: mm.. och likadant att man kan fråga, hur är det, är det så här som jag tror?

F1: man kan fråga dom medarbetarna som har annan kultur?

A5: Ja... ja... alltså våga lyfta på fördomar och så. Och sen kan man ju få såna kända svar då som gör att det här med kulturkompetens blir intressant, ja men det har inte jag en aning om för jag har inte alls vuxit upp i dom miljöerna.

I detta citat säger informanten att ”vi” (vår tolkning: Sverige) har en individualistisk syn på familjebegreppet, i motsats till människor från många andra länder, som har en mer kollektivistisk syn på familjebegreppet, och där är begreppet mycket större, än vad det är för ”oss” (vår tolkning: svenskar). Informanten lyfter också att de här olikheterna kan vara svåra att ”förstå sig på ibland”, både för ”oss” och ”omvänt”. Vår tolkning är att informanten menar

att olikheterna i syn, på exempelvis familjebegreppet, skiljer sig åt mellan ”svenskar” och ”invandrare”, och att det kan vara svårt för de här två grupperna (som informanten tydligt skiljer åt) att förstå den andra gruppens synvinkel. Informanten säger vidare att det som socialarbetare är nyttigt att möta ”såna diskussioner”, för att öka förståelsen. Vår tolkning är att ”såna diskussioner”, åsyftar diskussioner om olikheter mellan grupperna ”svenskar” respektive ”invandrare”, eller ”vi” och ”dom andra” (informantens ordval: ”oss” respektive ”människor från många andra länder”).

I citatet blir det tydligt, anser vi, att informanten ser att det finns skillnader mellan grupper av människor, utifrån vilket land de kommer ifrån, i hur de ser på något (i detta citat: familjebegreppet). Informanten säger också att de här olikheterna är svåra att förstå sig på. De här två faktumen, att det finns skillnader, och att dessa skillnader är svåra för en medlem av ”den andra gruppen” att förstå, ser vi som grundläggande för att motivera vad kulturkompetens behövs för. Vi tolkar resonemanget så här: om det finns skillnader mellan svenskar och invandrare, och en svensk kan ha svårt att förstå en invandrades syn på något, som hon/han önskar förstå, behöver en person med förståelse för denna olikhet tillfrågas för att ge klarhet i saken.

I sista meningen tolkar vi det som att informanten implicit säger sig få hjälp att tolka och förstå saker, som informaten själv inte förstår, eftersom informanten inte ”vuxit upp i dom miljöerna”. Vad som åsyftas med ”dom miljöerna”, frågade vi dessvärre inte. Våra spekulationer och tolkningar leder oss att tro att det handlar om andra länder, kulturer, eller platser i Sverige, kanske mer eller mindre invandrartäta stadsdelar, där kulturen som försöker förstås finns i olika hög grad. Vår tolkning är dock att det är något som finns utanför och bortanför. ”Jag har ingen aning för jag har inte alls vuxit upp i dom miljöerna”, antyder också, i vår tolkning, att det krävs att någon har vuxit upp i en viss typ av miljö, för att kunna ha förståelse om/(för) densamma.

A2: [...] Även om... om jag som svensk kan skaffa mig en del kulturkompetens, men får klienter från en annan kultur så kan jag ju ta hjälp av min kollega för att förstå och få tolkat... eller inte tolka direkt... utan budskapet... utan mer... få diskuterat liksom vad det var som hände... eller hur det blev... och ta hjälp av varandra. För vi tar mycket hjälp av varandra i olika sammanhang när vi diskuterar ärenden. Så är det ju jätte viktigt och en stor fördel av det finns i själva arbetsgruppen för annars... det är ju svårare och hitta de personerna som man kan få den här hjälpen av.

Informanten säger i detta citat att det som svensk går att skaffa sig en del kulturkompetens. Men A2 säger också att om A2 får klienter från en annan kultur, så kan A2 ta hjälp av sin kollega för att förstå och tolka. Informanten betonar vikten av att hjälpas åt och diskutera ärenden, för att förstå, till exempel ”vad som hände” i ett specifikt fall. Informanten pratar, i vår tolkning, om kultur som något väldigt specifikt, och lägger också vikt vid att *förstå* klienterna. I detta citat säger informanten uttryckligen att kulturkompetenta medarbetare behövs för att hjälpa till att förstå, och att tolka. I slutet av citatet säger informanten också att det är ”jätte viktigt”, och ”en stor fördel”, att kulturkompetensen finns i arbetsgruppen, eftersom det är svårare att hitta personer att få den hjälpen av annars. Det som vi tolkar sägs implicit i detta citat, är att personen som har kulturkompetens är en person som inte är ursprungligen från Sverige. Denna tolkning gör vi utifrån att informanten inleder citatet med att säga att informanten själv, som svensk, kan skaffa sig en del kulturkompetens, men fortsätter med ”men får jag klienter från en annan kultur så kan jag ju ta hjälp av min kollega”. Detta menar vi uttrycker att den kulturkompetens informanten själv som svensk, kan skaffa sig, inte är tillräcklig för att förstå, det behövs något mer. Detta *mer*, tolkar vi är att själv vara från en annan kultur, eller land.

A4: [...] Men... men det som är väldigt intressant många gånger när vi har kanske metodutveckling eller någonting sånt att någon som kanske kommer från ett annat land där det kanske finns en del frågetecken som berättar att "så var det" och "så där kan det nog gå till" eller "det där känner jag igen" och "nej det där känner jag inte igen" - så kan det också vara.

I detta citat säger vår informant att en person (medarbetare) som kommer från ett specifikt land som det råder oklarhet kring, många gånger på metodutveckling eller liknande, kan berätta hur det *är* eller *inte är* i det landet. Informanten uttrycker i citatet att medarbetare får "reda ut frågetecken" om sitt ursprungsland, i vår tolkning: lära, tolka, medla, för sina medarbetare på till exempel metodutveckling. En maktaspekt som vi ser i detta, är att en anställd som kommer från ett annat land, kan komma att bli representant, eller "utbildare", för något som han/hon inte har valt att representera, eller lära ut om. En annan maktaspekt som vi ser, är den som gör sig gällande gentemot klienterna. Att den kulturkompetenta personen får i uppgift att förklara för klientens handläggare, vilken inte besitter denna kompetens, hur klientens problem kan förklaras utifrån dennes kultur, eller utifrån vilket land personen kommer ifrån. Detta tänker vi kan vara godtyckliga eller subjektiva tolkningar/åsikter, som klienten själv inte känner igen sig i. Den postkoloniala teorin, och Sturart Hall, betonar kulturella identiteters föränderlighet, där de skapas och omskapas i en process där det egna sättet att positionera sig, hela tiden står i relation till hur andra positionerar en, och bemöter/bedömer en. Vi ser utifrån detta att det är av stor betydelse vad andra, till exempel socialtjänsten, tillskriver människor, till exempel sina klienter. Om olikhet, i form av vad man anser vara kultur och etnicitet, ges betydelse, kan det också få betydelse, tänker vi. Här anser vi att även Faircloughs (se diskursanalys, den tredimensionella modellen) sätt att se på makt gör sig gällande, då han menar att diskurserna vi ständigt återskapar (till exempel kultur som olikhet) även innebär att maktojämligheter återskapas (till exempel "vi och "dom").

5.6 Motsägelser eller inkonsekvent tal om huvudbegreppen

I denna sista del av analysen ämnar vi visa på några exempel där våra informanter uttrycker sig inkonsekvent om begreppen *kulturkompetens*, *kultur* och *etnisk mångfald*. Vi vill belysa att begreppen ges olika betydelse och konstrueras på olika sätt, av samma person, i relation till olika frågor. Även här ligger fokus främst på begreppen *kulturkompetens* och *kultur*. Om man i övriga analysen följer informanterna en för en, kan man se att de i olika citat konstruerar begreppen, särskilt *kultur* och *kulturkompetens*, på olika sätt, med olika innebörd. En del av vår avgränsning har varit att inte fokusera det inkonsekventa talet alls i övriga delar av analysen, utan att istället lyfta några få exempel här, i denna del. Vi har i denna del också valt att ibland exemplifiera med flera citat på ett och samma resonemang, och har istället begränsat oss i antalet valda resonemang, till fyra.

5.6.1 Kulturkompetens = utländsk bakgrund?

"Informanten A2" uttrycker sig tvetydigt gällande vad kulturkompetens är genom intervjun. Vi ser att A2 i olika resonemang, svarar på olika sätt. Ibland likställs kulturkompetens med att ha en utländsk bakgrund, och ibland kan även en person med svensk bakgrund ha kulturkompetens.

F2: Men man pratar ibland om kulturkompetens som nånting som man kan ha, som till exempel socialarbetare. Vad tänker du när du hör kulturkompetens? Vad tänker du att det...?

A2: Jag tänker väldigt mycket på att jobbar man... i ett område, så måste man tänka på vad är det för klienter, vad är det för brukare vi möter? Å

när man jobbar i det här området, X området, eller Y området, så möter vi ju väldigt många människor med invandrabakgrund. Från olika kulturer. Och det ställer ju väldigt mycket krav på att man då också vet vilka kulturella yttringar som finns, och helst jättegärna då att det finns människor anställda i personalgruppen som kommer från andra länder, och själva har en kulturkompetens med sig.

F2: Men tänker du att kulturkompetens skulle kunna vara någonting som man tar hänsyn till när man rekryterar medarbetare till Socialtjänsten i stort?

A2: [...] Det blir ett värde i sig att man är... att man kommer från olika kulturer, för det första... Och för det andra att man kan få hjälp i dom respektive ärendena, för då kanske... För som svensk kan man ha väldigt svårt att förstå om det är ett familjeproblem...

F1: Men jag tänker så här... hur det hänger ihop kulturkompetens och etnisk mångfald liksom? Kan man koppla...?

A2: [...] Etnisk mångfald då ser jag ju, då är det många med invandrabakgrund representerade i arbetsgrupp, då kommer man ju från dom länderna. Men kulturkompetens kan man ju skaffa sig. Man kan ju vara svensk och ha skaffat sig kulturkompetens.

I det första citatet uttrycker informanten, i vår tolkning, att kulturkompetens är direkt kopplat till etnicitet, att någon kommer ifrån ett annat land än Sverige. A2 säger att de i det specifika området, möter människor med invandrabakgrund, från olika kulturer. Detta menar A2 ställer väldigt mycket krav på att man vet vilka kulturella yttringar som finns, och att detta i sin tur gör att det helst skall finnas människor anställda i personalgruppen som kommer från andra länder. I sista meningen säger informanten att en person som kommer från ett annat land, har kulturkompetens med sig. Vår tolkning av detta är att informanten uttrycker att komma från ett annat land (än Sverige), i sig innebär att någon har kulturkompetens. Detta tänker vi kan jämföras med Kamalis (2002) studie, där han utifrån sina intervjuer med socialsekreterarna, också ser en diskurs kring att socialsekreterare med utländsk bakgrund har kulturkompetens, enbart utifrån att de kommer från ett annat land än Sverige.

I det andra citatet säger informanten att det är värdefullt att i en arbetsgrupp komma från olika kulturer. Informanten säger också att en svensk person kan ha svårt att förstå ett familjeproblem (vår tolkning: som gäller en icke-svensk familj), och att man kan få hjälp i sådana ärenden av medarbetare som "har en annan kultur". Vår tolkning är att även i detta andra citat, ses en person som kommer från ett annat land (kultur i detta fall) än Sverige (den svenska), som någon som kan förstå "kulturellt betingade problem", med andra ord: någon som har, kulturkompetens (se även 5.5.2 *Kulturkompetens som utbildare/medlare/tolk*). När informanten i det andra citatet säger att det finns familjeproblem som en svensk kan ha väldigt svårt att förstå, säger hon implicit, anser vi, att en svensk inte kan ha kulturkompetens, eller i alla fall, att det är "väldigt svårt" för en svensk att ha det.

I det tredje citatet säger informanten att kulturkompetens är något "man kan skaffa sig", och att man kan "vara svensk och ha skaffat sig kulturkompetens". Vår tolkning är att detta uttalande står i motsatts till vad informanten uttrycker i de två första citaten. I det första citatet säger informanten uttryckligen att det helst skall finnas anställda i personalgruppen som kommer från andra länder, eftersom kraven på att känna till de kulturella yttringar som finns i stadsdelen är stora. Informanten säger också i det första citatet, att personer som kommer från andra länder, har kulturkompetens "med sig". Vår tolkning, att det finns motsägelser i hur informanten pratar och konstruerar kulturkompetens, anser vi stärks än mer av det andra citatet där A2 explicit uttrycker att det som svensk kan vara väldigt svårt att förstå ett familjeproblem (vår tolkning: som inte är ett "svenskt familjeproblem"). Vi kan bara spekulera i varför informanten pratar inkonsekvent om kulturkompetens, eller ändrar sin definition av det, under intervjuens gång. Vi tänker att kultur, och närliggande begrepp, som

kulturkompetens, är svårdefinierade begrepp, som saknar entydiga ”allmängiltiga definitioner”, vilket all vår tidigare forskning visar på. De los Reyes (2005) skriver i sin rapport att ”kultur” och ”kulturell olikhet” används för en rad olika saker, och som restpost för faktorer man inte vill eller kan förklara. Vi tänker att detta är jämförbart med vår informants sätt att prata om kulturkompetens på. Vår hypotes är att motsägelserna i konstruktionen av kulturkompetens, beror på att informanten själv inte med säkerhet vet vad hon/han ger begreppet för betydelse.

5.6.2 Vikten av att ta hänsyn till kulturkompetens

”Informanten A4”, pratar om vikten av att ta hänsyn till kulturkompetens, på ett, i vår tolkning, motsägelsefullt sätt. Motsägelsen ligger i att å ena sidan värdera kulturkompetens som viktigt, men att å andra sidan inte vilja (kunna?) lägga vikt vid det vid rekrytering. Nedan skall vi exemplifiera detta genom tre citat från intervjun.

F2: Man pratar ibland om kulturkompetens som någonting som man kan ha som till exempel socialarbetare... Vad tänker du när jag säger kulturkompetens?

A4: [...] Jag tänker nog väldigt mycket flexibelt... alltså man måste vara flexibel och förstå andra människors kulturer kan påverka kontakten... att man måste egentligen lära sig lite om hur man ska hantera dom kontakterna.

[Följdfråga på frågan: ”Tänker du att man värderar den sökandes kultur och etnicitet eller kultur när man rekryterar”]

F1: Hur skulle du göra?

A4: [...] säg att jag har två exakt likadana sökande... som har exakt likadana... och den ena har en invandrarbakgrund och den andra har det inte... eh... ja, det skulle vara jättesvårt... att... att säga att jag ska ta den ena framför den andra för att det är så eller så, utan jag får nog tänka att alla som söker söker på samma villkor och jag kan liksom inte plocka den ena istället för den andra på grund utav att man kommer från ett speciellt ställe[...]

[Samma fråga som ovan, senare i samma resonemang]

A4: [...] För ibland handlar det om det också att man vill få in en kraft, en ny kraft i gruppen, om det är en arbetsgrupp. Sen tycker jag att... om man ser på den här enhet idag så har jag personer som kommer från väldigt många olika kulturer och det är väldigt berikande. Det är ju en fördel ibland, en väldigt stark fördel, när det gäller att få kunskaper om andra... andra kulturer...

I det första citatet säger informanten att kulturkompetens handlar om att vara flexibel. Flexibilitet ger informanten i detta citat betydelsen: att kunna förstå att människors kultur påverkar kontakten (vår tolkning: kontakten mellan socialarbetare och klient). I detta citat tolkar vi det som att informanten ger kulturkompetens ett visst värde. I det tredje citatet ser vi att informanten uttrycker att det är väldigt berikande att ha personer från många olika kulturer på enheten. Vidare säger informanten att detta en stark fördel, när det gäller att få kunskap om andra kulturer (vår tolkning: än den svenska).

I de här två citaten tolkar vi det som att informanten ser blandning av kulturer på enheten, och kunskap om andra kulturer än den svenska (kulturkompetens), som något av värde. I det andra citatet, säger informanten sig inte kunna välja en sökande framför en annan, utifrån att den ena har invandrarbakgrund. Informanten säger sig vidare tänka att alla som söker, söker på samma villkor. Vår tolkning av citaten är att citat ett och tre, inte står i rak motsatts till citat två, men att det finns en viss motsägelse i vad som betonas i dem. Vi tänker att vår informant värderar kulturkompetens som en kompetens när informanten talar om mötet mellan

klient/socialarbetare, men inte i relation till rekrytering. Genomgående i intervjun gav denna informant kulturell eller etnisk likhet mellan klient/socialarbetare, och kulturkompetens betydelse. Informanten uttrycker till exempel att det ”är lättare att nå fram” om socialarbetare och klient kommer från samma kultur, eller att det är intressant för en socialarbetare med utländsk bakgrund kan berätta ”att så var det” och ”så där kan det nog gå till” angående ett ärende på metodutveckling. Men på de frågorna som gällde huruvida kulturkompetens, kultur eller etnicitet, var faktorer som var av betydelse för rekrytering, var svaret nej.

5.6.3 Underlättas förståelsen av klientens problem av att socialarbetare och klient har samma etnicitet eller kultur?

Denna informant skiftar under intervjun från att först prata om kultur och kulturkompetens som något som gör att man kan förstå personer med annat etniskt ursprung än svenskt bättre, till att sedan säga att kultur och ursprung inte har någon betydelse. Nedan vill vi belysa detta med några citat.

F1: Vad tycker du att kulturkompetens är? Vad innebär det att...?

A1: Erfarenheter av andra samhällen. Det är ju det. Andra sätt att leva, andra sätt att tänka. Annan religion än Kristendomen. Att man har varit med om svårigheter, jag menar alla som har tagit sig till Sverige, har ju en erfarenheter som är goda att ha i en grupp.

F1: Vad tänker du att det kan bidra med att ha kulturkompetens som medarbetare här?

A1: [...] Men också dom här olika ögonen att se på våra klienter, att kunna föra den diskussionen. [...] Jag har aldrig varit med om en grupp som haft så kraftig och så snabb utveckling på så få år... Och det är tack vare det här, med olika kulturer, alltså både handläggarkulturer, olika, men också egna erfarenheter av andra kulturer.

[Följdfråga till föregående fråga]

F1: Och det är alltså en tillgång för liksom arbetsgruppen?

A1: Javisst! I mötet med klienterna! Eftersom klienterna ser ut som dom gör! Och vi ska ju möta våra klienter, och då kan man ju inte vara för långt ifrån, för snäv i sitt eget perspektiv, att så här ska det se ut, så här ska man leva... Så här ska man göra. Det går inte.

F1: Tror du att man kan utbilda personal i kulturkompetens?

A1: O ja! O ja!

F1: Hur gör man då?

A1: Ja här har vi gjort så att när vi har haft arbetskamrater som har kommit från eh... inte från Sverige... utan haft något annat med sig... då har vi ju ordnat så att dom får berätta... Vi har dragit ihop informationsmöten där dom får berätta. Ramadan har vi haft... Ett par gånger... [...] Så det är klart att man kan utbilda sig! Teoretisk, praktiskt, att möta människor! [...] Sen kommer klienterna och då då och då är man ju väl förberedd, om man har undersökt förhållandena innan.

F2: Men tänker du att en socialarbetare med annan kultur och etnicitet än svensk skulle kunna möta den personen problem på ett annat sätt än en svensk socialarbetare skulle kunna göra?

A1: Det tror jag inte generellt alltså, det tror jag inte. Det är människor hela gänget va. Och vi löser våra problem på ett likartat sätt faktiskt. [...] Så det skiljer inte märkbart åt va. Så har man kunskap om X och behandling så spelar det ingen roll vem som möter vem så att säga.

I de fyra första citaten konstruerar informanten både kultur och kulturkompetens, som olikhet. I det första citatet konstruerar A1 kulturkompetens som helt baserad på skillnader mellan det "svenska" och det "icke-svenska". Vi ser här en tydlig dikotomisering av det svenska och det icke-svenska, där kulturkompetens – erfarenhet av det annorlunda – konstrueras som "andra sätt att leva", "andra sätt att tänka", "annan religion än Kristendomen" och till sist "att ha varit med om svårigheter". De los Reyes (2000) säger att "kulturellt avstånd" mellan "svenskar" och "invandrare" ofta kommer att användas som förklaringsmodell till varför missförstånd och kommunikationssvårigheter uppstår, och till värderingsskillnader mellan grupperna. Faran, som vi i likhet med de los Reyes ser, är att denna typ av beskrivningar, där annorlundahet fokuseras, inte enbart markerar skillnad, utan också skapar och återskapar "svenskar" och "invandrare" som skilda grupper, med skilda egenskaper.

I det andra citatet säger informanten att kulturkompetens bidrar med "dom här olika ögonen" att se på klienterna, och att kulturkompetens, erfarenheter från andra kulturer, också bidrar med utveckling för arbetsgruppen. Det andra citatet och det första, kopplar vi samman genom att det första uttrycker att kulturkompetens är erfarenhet av "det andra", och det andra citatet uttrycker att kulturkompetens bidrar med "olika ögon", vilket vi tolkar är andra sätt att se på det som är annorlunda, det som är "det andra". De här ögonen saknar en svensk, eftersom den inte har kulturkompetens, *den* erfarenheten, av "det andra". I det tredje citatet anser vi att detta blir än mer tydligt, när informanten uttryckligen säger att det är en tillgång för arbetsgruppen att ha medarbetare som har kulturkompetens, då detta gör att resterande arbetsgrupp kan lära sig att bli mindre "snäv" i sina perspektiv, och komma närmre sina klients perspektiv. Denna tanke utvecklar informanten ytterligare i det fjärde citatet, där informanten säger att personal kan utbildas i kulturkompetens, genom att arbetskamrater som kommer från andra länder än Sverige, får berätta på informationsmöten, om till exempel religiösa högtider som Ramadan. Informanten säger också i detta fjärde citat att man kan utbilda sig teoretiskt och praktiskt att möta människor, och att man när man gör detta sedan är väl förberedd att möta klienterna, för att man då har "undersökt förhållandena innan". Vår tolkning är att informanten pratar om att man som svensk kan skaffa sig kunskap om det icke-svenska, genom arbetskamrater som kommer från andra länder, och att denna kunskap är användbar när man möter klienter från andra länder.

Att klienternas kultur är något annorlunda, som kräver "utbildning" att förstå, ser vi som en konstruktion av kultur som brist. Park (2005) menar att just denna konstruktion, där klients kultur, ses som problematiska, eller som brist, visar på att diskussionen om kultur inte handlar om neutrala skillnader mellan kulturer, eller om en beskrivning av en mångfald av kulturer, där alla kulturer är likvärdiga. Denna ojämlikhet, där "de andras kultur" är en brist, något som behöver "förstås på", upprätthåller och återskapar gruppen som har "annan kultur", som marginaliserad, menar Park (2005). Vi tänker att denna informant framställer kulturkompetens som något positivt, något som är bra för utvecklingen i gruppen. Dock anser vi att denna positiva syn på kulturkompetens utgår från en tanke om att kulturkompetens behövs. Detta behov utgår i sin tur från antagandet att invandrades annorlunda kulturer, behöver förstås. Denna diskurs, att invandrare har annorlunda kulturer, som det behövs personer med kulturkompetens för att förstå, ser vi blir en del av återskapandet av indelningen mellan "invandrare" och "svenskar", och dessutom att gränsdragningarna "grupperna" emellan, blir allt starkare, och än mer "självklara" (Jmf. Park 2005, de los Reyes 2000). Vi ser i de fyra citaten ovan att informanten inte problematiserar över skillnaden mellan "grupperna", utan att denna indelning är självklar och naturlig, för informanten.

I det femte citatet ser vi hur det resonemang som A1 fört tidigare under intervjun, som vi visat på ovan, motsägs. I det sista citatet säger A1 att en socialarbetare med annan etnicitet och kultur än svensk, inte kan möta "den personens problem" (den utländska klientens) på ett annorlunda sätt, än en svensk socialarbetare. A1 säger också att "det är människor hela gänget va", vilket vi tolkar som att det inte är skillnad på människor utifrån etnicitet eller kultur.

Informanten säger vidare att människor löser sina problem på liknande sätt, och att det inte spelar någon roll vem som möter vem, så länge socialarbetaren har kunskap om X (vi har här valt att inte ha med ett ord för att skydda informantens anonymitet) och behandling. Som vi visat med de fyra första citaten, ger informanten, i vår tolkning, etnicitet och kultur betydelse i mötet mellan klient och socialarbetare, främst i förståelsen av klientens problem. Vi tänker att om det inte är någon skillnad mellan människor från olika kulturer och etniciteter, så behövs inte kulturkompetens. Då finns det inget att förstå, inget som skiljer sig åt, då behövs (eller finns) inte ”olika ögon att se på klienterna” eller informationsmöten om Ramadan.

5.6.4 Kultur = etnicitet?

”Informanten A1” skiftar flera gånger under intervjun i att å ena sidan inte göra skillnad på begreppen kultur och etnicitet, och att sedan definiera begreppen olika. Vi vill nedan belysa denna motsägelse med två citat.

F1: Tycker du att det finns skillnader och likheter mellan begreppen kultur och etnicitet?

A1: Det är en svår fråga. Asså spontant säger jag, nej, det är ingen skillnad asså.

F2: Men tänker du så här, när man pratar om etnicitet och kultur, tänker du att begreppen i sig så här skiljer sig från varandra, finns det likheter, är det egentligen samma begrepp? Eller...?

A1: Nej det är skillnad... Etnicitet är mer det ursprungliga, kultur är lite mer... det finns många olika kulturer... Alltså jag tänker på den här fiskarfamiljen, har ju sin... Asså det är ju mer kultur, med lite mer... mångfacetterad. Det finns ju väldigt många olika kulturer. Om man går till bankvärlden har ju ju dom sina olikheter också.. Ja, nej... Jag tycker inte det är skillnad... Rent teoretiskt naturligtvis. Skulle någon fråga mig från personalavdelningen, A1, hur ser du på det här med kultur och etnicitet? Ja visst, då skulle jag väl slänga ur mig ett antal floskler. Personligen så tycker jag inte att det är [skillnad]... Det är bara spännande med olikheter, det är det som är det spännande. Och att vi kan visa, nyfikenhet... Asså, det är det som är det spännande...

A1 säger sig uttryckligen i det första citatet inte spontant göra skillnad på begreppen etnicitet och kultur. I det andra citatet för informanten ett resonemang, där informanten först gör skillnad på etnicitet och kultur, och börjar definiera begreppen, men ändrar sig halvvägs och säger igen, att det inte är någon skillnad på begreppen, förutom ”rent teoretiskt”.

6. Sammanfattande slutdiskussion

I uppsatsens inledning ställde vi upp en hypotes kring vad vi trodde studien skulle resultera i. I denna sammanfattande slutdiskussion ämnar vi redogöra för våra främsta resultat, vilka vi anser även ger ett svar på huruvida vår hypotes var riktig, eller om den bör förkastas.

Vi har i vårt empiriska material funnit konstruktioner och diskurser av begreppen kultur, kulturkompetens, etnicitet och etnisk mångfald. De mest framträdande diskurserna kring begreppet kultur var att använda det för att beskriva det annorlunda och olika hos människor. Vi har uppfattat det som att detta annorlunda kan beskrivas på olika sätt, som till exempel att gemensam kultur innebär gemensam förståelsehorisont, och att kulturen kan ses som något djupt grundat i oss. Konstruktionen av etnicitet medför en definition av begreppet som knutet till ett landsområde. Denna konstruktion gäller med andra ord att människor skiljs åt vad gäller deras etniska tillhörighet. Det handlar alltså även här om att göra en åtskillnad mellan människor. Konstruktionen av etnisk mångfald innebar att olikheterna, vilka är sprungna ur kultur och etnicitet, finns närvarande på en specifik plats.

Det är ur de här konstruktionerna, som vi beskrivit ovan, vi ser att begreppet kulturkompetens får sin mening. Vad vi sett, är att informanterna uttrycker att det finns två saker en socialarbeters kulturkompetens kan bidra med på arbetsplatsen. Det första är att den kulturkompetenta socialarbetaren kan "matchas" med invandrarklienter, som då också besitter kultur. Denna matchning kan ibland underlätta, särskilt behandlingsarbete, om socialarbetare och klient pratar samma språk, men det kan också underlätta förståelsen av klientens "kultur", och därigenom problem. Ett exempel som en av våra informanter gav, var att en "problematiserad man från en patriarkalisk kultur", lättare kunde förstås av en "man med förståelse för den kulturen". Det andra som våra informanter uttryckte var att kulturkompetens hos deras medarbetare kunde bidra med, var att *utbilda*, *medla* och *tolka* för övriga medarbetare som saknade kulturkompetens. Alla utom en enhetschef, uttryckte på ett eller annat sätt, att medarbetaren som "har kulturkompetens" skulle tolka, utbilda, eller medla, för de medarbetare som saknar kulturkompetens. Åtskillnaden som vi gjort i vår tolkning, på att de kulturkompetenta medarbetarna antingen utbildar, tolkar eller medlar; har vi gjort utifrån huruvida informanterna pratar om kulturkompetens som något som övriga medarbetare kan ta till sig (och då går att utbilda), eller om kulturen ses som något essentiellt, vilket leder till att den kulturkompetenta personen istället verkar som tolk av kulturen.

Genomgående i vår analys har vi varit intresserade av att titta på om de "större" diskurserna som framkommer ur de studier som är vår "tidigare forskning", går att koppla till de konstruktioner och diskurser, som våra informanter ger uttryck för i talet om de aktuella begreppen (*kulturkompetens*, *kultur*, *etnicitet* och *etnisk mångfald*). Det är denna koppling, som i vår tolkning är den diskursiva praktiken, från Faircloughs modell. I den tolkning vi gjort av vår "tidigare forskning", ser vi att tre av studierna, Sernhedes (2000), Parks (2005) och de los Reyes (2000), problematiserar rådande diskurser i samhället, som de identifierat, kring de begrepp som är aktuella i vår studie. De ifrågasätter inte bara konstruktioner och diskurser kring begreppen, utan pekar även på vad dessa eventuellt får för konsekvenser. Vad gäller vår tolkning av Kamalis studie (2002), ställer vi oss kritiska dels till att han likställer kulturkompetens med att ha annan etnisk bakgrund än svensk, och dels till att han inte problematiserar eller förklarar detta antagande. Vad vi menar med denna kritik är att han återskapar tanken på kultur som något "dom andra" besitter, liksom på vilket sätt vi menar att våra informanter återskapar denna diskurs. Kamali (2002) kommer i sin studie fram till att invandrarklienterna inte vill ha utländska socialarbetare som handläggare, och drar även slutsatsen att klienterna ser kulturkompetens som ett hinder. Vi menar här att de här slutsatserna kunde problematiserats ytterligare, och att en möjlig tolkning av resultatet att invandrarklienterna hellre ville ha en svensk handläggare, skulle kunna vara att de önskar "den svenska kulturkompetensen", alltså kunskap om "det svenska". Att likställa

kulturkompetens med utländsk bakgrund, ser vi som problematiskt, då vi ser att ”invandraren” så ”kulturaliseras”, medan ”svensken” förblir ”kulturlös”.

Vi har alltså jämfört de ”större” diskurser som beskrivs i dessa studier ovan, med de diskurser som framkommer ur vårt empiriska material. Liksom vi beskrivit i 3.2.2.1 *En tredimensionell modell – kritisk diskursanalys*, menar Fairclough att diskurser har förändringspotential, men att det samtidigt finns en risk att de enbart återskapar sig själva. Utifrån kopplingen mellan de tre dimensionerna i hans tredimensionella modell, kan vi se hur våra informanter återskapar de ”större” diskurserna, vilka kritiserats i Sernhede (2000), Parks (2005) och de los Reyes (2000) studier, både i talet kring begreppen men också i praktiken. Vi anser att detta är ett viktigt resultat, eftersom den akademiska diskursen strävar efter att omforma de diskurser som finns. Vi ser alltså i vår studie att diskurserna som vi studerat inte tycks påverkas av den kritik som finns, då de inte omformas, utan istället återskapas utifrån de här ”större diskurserna” som bland andra Sernhede (2000), Park (2005) och de los Reyes (2000) tar upp.

Ett annat viktigt resultat i vår studie, som vi önskar lyfta, är att våra informanter är inkonsekventa i sina konstruktioner av de aktuella begreppen. Vi anser, i likhet med både Park (2005) och de los Reyes (2000), att det är farligt att ge ett begrepp betydelse, om man inte ger det en entydig innebörd. Vi tänker att ett tvetydigt, oreflekterat sätt att prata om till exempel *kultur* på, kan leda till en diskurs som istället för att *beskriva* skillnad, också *gör* skillnad (Jmf de los Reyes 2000). Detta menar vi både skapar, och återskapar, maktojämligheter. Vi anser detta vara ett exempel på en ”tom diskurs”, som skapar, och återskapar, ”vi” och ”dom”-tänkande på ojämlika maktförhållanden. Det vi menar med en ”tom diskurs”, är att den inte vilar på några konkreta definitioner, utan bygger på oreflekterade tankar kring ett fenomen. Faran, menar vi, ligger i att man tror sig veta vad man pratar om, och därför också gör det som om det vore något självklart eller naturligt. När man då, som i exemplet med kultur, ger det olika betydelse i olika sammanhang, blir det tydligt att diskursen är tom.

Vad gäller konsekvenser av de konstruktioner och diskurser vi fått ur det empiriska materialet, vill vi här lyfta de vi anser ha stor inverkan på diskursen *kultur som olikhet*. Park (2005) för en diskussion i sin studie, där hon menar att kultur inom socialt arbete många gånger konstrueras som *brist*. Denna konstruktion menar hon både återskapar och upprätthåller, de grupper som tillskrivs kultur, som marginaliserade. Vi anser denna tanke vara jämförbar med hur våra informanter konstruerar kultur som olikhet. Genom att enhetscheferna definierar kultur som något annorlunda, och olik, de själva och ”det svenska” (normen), gör de också invandrarklienterna, och också socialarbetarna med utländsk bakgrund, till annorlunda och utanförstående (samhälls)normen. Denna definition, och konstruktion, skulle på samma sätt som Park (2005) menar, kunna leda till, om man inte vill dra det så långt som till marginalisering, i alla fall till att denna grupp av klienter och socialarbetare ses som avvikande, och därför också problematiska.

Sernhede (2000) menar att skillnadsskapandet i sig inte är problemet, utan att det är först när vi lägger till en maktaspekt (dikotomisering av egenskaper) som denna skillnad blir till ett problem, vilken i praktiken leder till rasism. De los Reyes (2000) ger dock en hårdare beskrivning av detta förhållande och menar att det är just skillnadsskapandet som genererar dessa dikotomier. Ett viktigt resultat av detta har vi hittat i vårt empiriska material, då vi tolkar det som att invandrades ”annorlundahet” inte problematiseras utan ses som en självklarhet i diskussionen kring kulturell olikhet. Att inte problematisera och/eller kritisera detta förhållande anser vi leder till att återskapa diskursen om att kultur innebär olikhet, och då olikhet på ojämlik grund. Vi anser att när man markerar skillnader mellan människor, befästs även dessa vilket kan resultera i att klyftan mellan grupperna blir än större.

Slutligen vill vi här belysa konsekvenser av en essentialistisk syn på skillnad, då denna i studien varit vanligt förekommande, och eftersom vi tycker att denna syn kan få allvarliga

konsekvenser. Den essentialistiska synen på skillnad innebär att man ser skillnader mellan människor, till exempel utifrån "kultur" eller "etnicitet", som något naturligt och djupt grundat i varje människa som en "kärna". Detta synsätt gör inte bara skillnad mellan människor, utan ser dessutom skillnaderna som fasta, och omöjliga att rubba på eller förändra. När då exempelvis en specifik kultur, eller "invandrarskap" i största allmänhet, ses (konstrueras) som något problematiskt eller annorlunda, görs hela gruppen till problematisk, eller annorlunda. Att då se kulturen (annorlundaheten) som något som essentiellt finns hos alla personer som "tillhör" den givna gruppen, gör att de här personerna är "låsta" i, och också till, de egenskaperna och problemen som tillskrivs hela gruppen. Människor blir på detta sätt tilldelade, och tillskrivna, attribut som kan vara svåra att bli av med. På detta sätt anser vi att marginalisering av grupper av människor inte bara skapas och upprätthålls, utan också cementeras.

Ur ovanstående redogörelse anser vi att den hypotes vi ställde upp i inledningen av uppsatsen, att önskan av att ha socialarbetare med utländsk bakgrund delvis är oreflekterad, till viss del kan ses som ett riktigt påstående. Vi kan se att våra informanter inte har varit konsekventa i definitionerna av begreppen *kulturkompetens* och *kultur*, vilket även har underbyggts av Parks studie (2005), vilken vi anser ytterligare påvisar att det finns en "tom diskurs" kring dessa begrepp. Det vi kan se att den svenska socialarbetaren saknar, vilket den kulturkompetenta personen besitter, är kunskapen och förståelsen om det annorlunda. Vi anser oss också tydligt kunna se, hur den kulturkompetenta socialarbetaren blir en mellanhand mellan "kulturen"/"det annorlunda" och det "svenska"/normen, och på detta sätt får verka som utbildare/medlare/tolk, för de som inte besitter denna kunskap (de svenska socialarbetarna).

6.1 Framtidstro och vidare forskning

Liksom vi visat ovan bidrar inte informanternas konstruktioner av begreppen, eller hur de använder sig av kulturkompetens i praktiken, till att förändra den rådande diskursen om skillnadsgörande mellan människor. Under detta uppsatsarbete har vi kommit i kontakt med en mängd forskare och författare, som vi anser arbetar för att ifrågasätta, problematisera, och så försöker omskapa denna diskurs. Vi ser att det är av största vikt att man på en akademisk nivå fortsätter ifrågasätta, problematisera och sträva efter att omskapa diskurser, men vi ser också att detta förändringsarbete måste förankras ute på "fältet", i det praktiska sociala arbetet. Vi menar att om man inte kopplar samma akademi och praktik, är det svårt att få till stånd några förändringar. De här förändringarna bygger naturligtvis också, på att det finns ett intresse och en strävan hos enskilda socialarbetare att vidareutvecklas, och också ständigt ifrågasätta vad de gör, och varför de gör det dem gör. När det gäller vidare forskning i ämnet, anser vi att det är att föredra att forskningen förankras i praktiken, då vi anser att den då blir mer konkret, men också mer lättillgänglig för socialarbetare "på fältet".

Frågan vi vill ställa oss så här i slutskedet av denna uppsats, är huruvida de begrepp vi studerat bör förkastas, omskapas eller belysas på andra, eller nya sätt. Det är en fråga som många andra, som intresserar sig för liknande ämnen, ställt sig före oss. Trots detta finns det inget svar som vi tycker är helt tillfredsställande. Vad vi själva kommit fram till, är att begreppen i alla fall inte kan förkastas helt, då de i alla fall synliggör skillnadsskapandet. Att förkasta dem skulle därför kunna leda till att den maktaspekt som ligger i, och bakom, begreppen inte uppmärksammas, vilket skulle kunna leda till ett osynliggörande av diskriminering och rasism. Vi menar, i postkolonial anda, att det är av största vikt att uppmärksamma, lyfta och ifrågasätta skillnadsgörandet, från alla dess håll och kanter. På vilka grunder görs det, i vilket syfte, till vems fördel, och på vems bekostnad?

Referenser

Böcker:

Alvesson, Mats/ Sköldberg, Kaj (2008): *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Barlebo Wennerberg, Søren (2001): *Socialkonstruktivism: Positioner, problem och perspektiv*. (övers.: Björn Nilsson). Malmö: Liber ekonomi.

Burr, Vivien (2003): *Social constructionism*, London: Routledge.

Börjesson, Mats (2003): *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, Catharina/ Eriksson Baaz, Maria/ Thörn Håkan (1999) "Den postkoloniala paradoxen, rasismen och "det mångkulturella samhället": En introduktion till postkolonial teori". I: Eriksson C., Eriksson Baaz M. & Thörn H. (Red.): *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.

Foucault, Michel (1993): *Diskursens ordning*, (övers.: Mats Rosengren). Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposium.

Hall, Stuart (1997) "The spectacle of the 'other'". I: Stuart Hall (Red.): *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications Ltd.

Hall, Stuart (1999a) "När inträffade det "postkoloniala"?: Tänkande vid gränsen". I: Eriksson, Catharina/ Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan. (Red.): *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.

Hall, Stuart (1999b) "Kulturell identitet och diaspora". I: Eriksson, Catharina/ Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan. (Red.): *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.

Johansson, Helena (2006): *Brist på manliga förebilder – dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborgs Universitet, institution för socialt arbete.

Kamali, Masoud (2002): *Kulturkompetens i socialt arbete: Om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Kvale, Steinar (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (övers.: Sven-Erik Torhell). Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005): *Kvalitativ metod – en introduktion*. I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, Malcom (2005): *Modern teoribildning i socialt arbete*. (översättning: Björn Nilsson). Stockholm: Natur och Kultur.

Sernhede, Ove (2007): *AlieNation is my Nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.

Smedler, Ann-Charlotte/ Drake, Karin (2006) "Identitet och kön". I: Frisé, Ann/ Hwang, Philip (Red.): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur.

Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. (övers.: Joachim Retzlaff) Malmö: Gleerups Utbildning.

Watt Boolsen (2007): *Kvalitativa analyser: Forskningsprocess, människa, samhälle*. (övers.: Bo Kärnekull). Malmö: Gleerups Utbildning.

Wikström, Hanna (2009): *Etnicitet: begreppbart*. Malmö: Liber.

Winther Jørgensen, Marianne/Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. (övers.: Sven-Erik Torhell). Lund: Studentlitteratur.

Rapporter:

De los Reyes, Paulina (2000): *Var finns mångfalden? Konstruktionen av mångfald inom svensk forskning och samhällsdebatt*. Solna: SALTSA.

Artiklar:

Park, Yoosun (2005): *Culture as deficit: a critical analysis of the concept of culture in contemporary social work discourse*. Journal of Sociology and Social welfare.

Sernhede, Ove (2000): *Vad är etnicitet? - Försök till en dekonstruktion av ett begrepp med hög akademisk och politisk hip-faktor*. KRUT nr: 1-2.

Webbkällor:

<http://www.dn.se/nyheter/flydde-tortyrens-iran-for-att-motas-av-hot-1.687365> (Hämtad: 2010-11-12)

www.ur.se/mb/pdf/Texter/Paulina_de_los_Reyes.pdf (Hämtad: 2010-10-15). Eva Bolin (2004) UR *Fördjupningstext till Genusmaskineriet* oktober 2004.

www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf (Hämtad: 2010-11-18) Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

Intervjuguide

Inledning:

- Presentation av oss, och universitetet
- Presentera syftet med intervjun

Anonymitetsskydd:

- Fråga om det är okej att vi spelar in intervjun på band.
 - Informera om att det endast är vi som kommer att lyssna på bandet.
 - Informera om transkribering
 - Alla informanter kommer att vara anonyma i uppsatsen
 - Informera om att banden från intervjun kommer att förstöras, likaså det transkriberade materialet.
-

Öppningsfrågor:

- Ditt namn:
- Vilken enhet jobbar du på?
- Hur länge har du haft den position du har nu?
- Skulle du kunna beskriva vad du arbetar med lite kort?

Huvudfrågor:

Kulturkompetens:

- Skulle du kunna berätta lite kort om hur det går till när du rekryterar?
- Är du ensam i rekryteringsprocessen eller samarbetar du med någon?
- Kan du ge exempel på saker som du tittar på hos den sökande?

Man pratar ibland om kulturkompetens som något man kan ha som till exempel social arbetare.

- Vad tänker du på när vi säger kulturkompetens?
 - Tänker du att kulturkompetens är något man tar hänsyn till vid rekrytering av medarbetare till Socialtjänsten?
 - Bör man det?
 - Värderar man i något avseende den sökandes kulturella och etniska bakgrund när man rekryterar?
 - På vilket sätt?
 - Vad kan kulturkompetensen bidra med?
 - Tar ni hänsyn till det när ni rekryterar här på er enhet?
 - Upplever du att man pratar om kulturkompetens här i stadsdelen? Pratar du om detta med dina kollegor?
 - Finns det några riktlinjer här i X som ni följer vid rekrytering, när det gäller detta? (Kulturkompetens)
 - Hur tänker du att man kan värdera kulturkompetens i relation till andra egenskaper?
 - Positivt/negativt?
-

- Har du någon gång tagit hänsyn till att du tänkt att en person har haft kulturkompetens när du anställt honom eller henne?

- Tänker du att man kan utbilda personal i kulturkompetens?
 - Tänker du att era klienter som har annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk kan ha en annan typ av problematik, än klienter med svensk bakgrund?
 - Skulle du kunna ge exempel?
 - Tror du att en socialarbetare med annan etnisk och kulturell bakgrund kan förstå den här klientens problem på ett annat sätt än vad en socialarbetare med svensk bakgrund kan göra?
 - Skulle du kunna ge exempel?
 - I så fall varför?
-

Etnisk mångfald:

- Anser du att man inom Socialtjänsten bör sträva efter etnisk mångfald bland medarbetarna?
 - Varför? Varför inte?
 - Vad händer med kulturkompetensen om man inte eftersträvar etnisk mångfald bland medarbetarna?
 - Har de med varandra att göra?
 - Finns det en poäng med att ta hänsyn till klientens kulturella och etniska bakgrund i mötet mellan klient och socialarbetare?
-

Beskrivningsfrågor:

- Vad tycker du det finns för skillnader och likheter mellan begreppen kulturell bakgrund och etnicitet?
 - Vad tänker du när du tänker etnicitet?
 - Vad tänker du när du tänker kulturell bakgrund?

- Vad tänker du när du hör ordet etnisk mångfald?

Avslutningsfrågor:

- Är det något du skulle vilja lägga till?
- Om du vill kan vi skicka den färdiga uppsatsen till dig.
- Tack för att du tog dig tid!